Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 286 (16509) | 1983 оной декабриин 14, среда | Сэн 3 мүнгэн.

РМЭНҮҮДЫЕ ҺОЖОРУУЛХА

XXVI съездын, партиин ЦК-гай майн (1982 шиидхэбэринүүдэй ёһоор мал ажалай хү- урда табигдаһан зорилгонуудые бэе- 1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэ- комплексноор оньһожоруулга ехэ удха хэрэг болоно. Малай фермые комплексноор гада хэрэглэгдэхэ машинанууд хадаа мал мышленна үндэһэ һуури дээрэ эрхилхэ, тэндэ технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ арга олгоно. үлнүүдтэ манай республика дотор мал ажа- бүү үсхэбэрилгын хүдэлмэрине оньһожоруул- горитой ажал хэгдээ юм. Хүсэд оньһожоруу- бүунай ба гахайн ехэ ехэ комплекснууд үгтөө. «Госкомсельхозтехникын» нэгэдэл ма- үдые оньһожоруулха ба техническэ талаар даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэ- техникын» олонхи нэгэдэлнүүд малай фермэ- гдэдэг машинанууд ба бусад түхеэрэл- техническэ талаарнь хангадаг, заһабарилгын үүлдаг байна. Тинхэдэ районой 13 нэгэ- техническэ станцинууд байгуулагдан- ашаар мүнөө үедэ 114 колхоз, совхоз, тэрэ бэртэ бодо малай фермэ, үнеэ һаадаг 415 175 түхеэрэлгэнүүд хүдэлгэгдэнэ. Тингэжэ «Госкомсельхозтехникын» нэгэдэлнүүд ажа- дээ дунда зэргээр 1145 мянган түхэригэй болон техническэ хангалгын хүдэлмэри хэ- ниин, Улаан-Үдын, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Хэ- районуудта малай фермэнүүдэй комплекс- үулга һайнаар ябуулагдана. Эндэхи олохон оньһожоруулагдамал аргаар малда тэ- уһалагдана, һаагдана, наг шэбхэ гаргагдана. болон совхозуудта дүй дүршэл ехэтэй, харюусалгатайгаар хандадаг эрхим меха- томилонхой. Улаан-Үдын «Советская озой Дээдэ-Жэрэмэй һүнэй фермэдэ олон соо заһабарилагша мастераар Михаил Китаев хүдэлдэг юм. Тэрэ оньһон техникэдэ тэдэнээ саг болзор соонь заһабарилаад лэ, үдэлгэжэ байдаг. Тэрэ энэшье үбэлжэлгын техникэеэ жэншэдгүй хүдэлгэхын тула яһа- ултыень заһажа үрдэө. Мүн Сэлэнгын рай- нэрэмжэтэ колхозой Ягодныш, Прибайка- «Зырянский» совхозой Нестеровскын һү- нхид, Мухар-Шэбэрэй районой «Эрдэм» н һүнэй фермынхид жэлһээ жэлдэ оньһон үрэтэйгөөр хүдэлгэжэ шадана.

Хоринн, Кабанскын районуудай «Сельхоз- дэлнүүд бүхы фермэнүүдэйнгээ һү һаадаг, бэшэшье түхеэрэлгэнүүдэй техническэ бэе дээрээ даажа абаад, яһала һайнаар гша оной январьһаа Хоринн районой «Сель- нэгэдэл Дээдэ-Тайлсын совхозой бүхы түхеэ- техническэ талаар хангадаг болонхой.

рим районуудта малай фермэнүүдые комп- оньһожоруулга ехээр удаарна. Баргажанай рай- фермэнүүдэй миил 11 процентнь комплекс- руулагдаһан, тинхэдэ Захааминай, Яруунын, районуудта нимэ фермэнүүдэй тоо оройдоол нь болохо юм. Загарайн, Хяагтын, Түнхэ- ажахынуудта бүхы үнеэдэй 25—39 про- оньһожоруулагдамал аргаар һаагдана. «Птице- мэдэлэй предприятинуудта комплексно н хэрэг мүн лэ унжагайрһаар.

уд юун дээрэһээ тохёолдоноб гэхэдэ, эрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй мал ажалай комплексноор оньһожоруулха хэрэгтэ анха- ар хандуулһанһаа, РАПО-гой зүгһөө «Сель- «Бурятсельхозмонтажкомплект» нэгэдэлнүү- лэгшэдтэ эрилтын һуладаһанһаа болоно. анһаа Кабанскын районой Закалтусная, Бе- нэй районой Харбяангуудэй совхозой Ну- фермэнүүдтэ үнеэдые уһалха, наг шэбхэ гар- эгнүүд мүнөө хүрэтэр заһабарилагдажа

ын министерство, «Бурятплодоовощхоз» нэ- «Сельхозтехникын» нэгэдэл бусад малай фер- шина болон бусад түхеэрэлгэнүүдые аша эр хэрэглэхэ талаар гүйсэд хэмжээ- техническэ хангалгые һайжаруулхын ба районой «Сельхозтехникын» нэгэдэлэй экономическа харилсаае ёһотойгоор эмхид- һээл зарим районуудай нэгэдэлэй зүгһөө галга саг болзорһоонь гээгдэжэ, бирагүй хэдэнэ.

Түнхэнэй, Баргажанай, Захааминай, Хяаг- «Сельхозтехникын» нэгэдэлнүүд малай техническэ хангалга хэхэ мэргэжэлтэдээр н олонхи фермэнүүдэй дэргэдэ техниче- пунктнууд үшөө байгуулагдаагүй.

агропромышленна нэгэдэлнүүдэй, ажахын д, мэргэжэлтэд һүнэй фермэнүүдэй опера- заһабарилагша мастернуудые бэлэдхэлгэдэ ан- хандуулна. Һүнэй фермын бүхы опера- процентнь лэ I—II классай мэргэжэлтэд

малай фермэнүүдые комплексноор оньһожо- байгаа дутуу дундануудые усадхаха талаар Хүдөө ажахын министерство, «Госком- », «Бурятплодоовощхоз» нэгэдэл, «Пти- дары түргөөр ябуулха ёһотой. Бурла- Министрнүүдэй Соведэй байгша оной сен- абаһан «Малай фермэнүүдэй материаль- болон оньһон түхеэрэлгэнүүдые техниче- хангалгые саашадань һайжаруулха хэмжээ- тоолой бэелүүлгэ нарлнаар хинагдаха зэр- 1985 онуудай туршада бүхы һүнэй комплекс- фермэнүүдэй дэргэдэ техническэ хангалгын байгуулагдаха юм. 1984 ондо Түнхэнэй, Зэ- 1985 ондо Загарайн, Прибайкалиин райо- хозтехникын» нэгэдэлнүүдтэ фермэнүүдые ар хангаха тусхай станцинууд бии болгог- лагдана. Ашаглалгада үгтэһэн малай шэнэ болон тэжээлэй цехүүд тэрэ дарһдаа комп- ческэ хангалгада абтаха юм. 1984—1985 ын 290 оператор, 110 мастер-заһабарилагша этэй. Мал ажалые оньһожоруулга хадаа нютагуудта социальна асуудалнуудые онсо удха шанартай. КПСС-эй райкомууд, ягүйсэдкомууд, районуудай агропромышленн- малай фермын элдэб техникэ болон түхеэ- аша үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула ажахын эдтэ, мэргэжэлтэдтэ эрилтээ шангадха- харюусалгыень дээшэлүүлхэ уялгатай.

ндэ малай фермэнүүдые техническэ та- мастер-заһабарилагшадые тон һайнаар шэ- лай зонине томилхо шухала. Тинхэдээ тэдэ- болон моральна урмашуулгын гуримуу- хаража үзэхэ хэрэгтэй.

үбэлгын хүшэр үедэ бүхы оньһон түхеэрэл- ээр хүдэлгэхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухалын Эндэ коммунистнууд болон комсомол- үндэр жэшээ харуулжа, малай үбэлжэл- наар үнгэргэхын, мяха, үндэгэ үйлэд- болгохын, продукциин шанарые дээшэлүүл- сэлэй түрүү зэргэдэ ябахань лабтай.

ГОЛ ЖЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛДЭ — ГАБШАГАЙ АЖАЛ

ГУРБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ БЭЕЛҮҮЛЭГДЭЭ

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи гол жэлдэ һү ехээр абахын түлөө тэмсэлдэ Улаан-Үдын районой «Дружба» колхозой һүнэй фермын коллективүүд яһала амжалта туйлаба. Эдэнэр үнгэрһэн арбан нэгэ һарын дүнгөөр бүхыдөө 9951 центнер һү һаагаа гэхэ гү, али нэгдондоной энэ үеынхитэй сасуулан харахада, 2 мянган центнерээр дээшэлһэн байна. Мүн лэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1780 килограмм һүн абтаа. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 300 килограммаар ехэ болоно. Иигэжэ тус ажахын малшад һү һааха, гүрэндэ тэрэнээ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь нэгэ һараар уридшалан бэелүүлбэ.

Колхозой һү һаалиин фермэнүүдэй, комплекснуудай һаалишад, үхэршэд һү гүрэндэ тушааха энэ табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй түсэбые амжалтатай дүүргэбэ. Тусхайлбал, байгша оной декабриин 1-нэй байдалаар дүн хамта 25.486 центнер һүн һаагдаа гэхэ гү, али гурбан жэлэй түсэбһөө гадуур 276 центнер сагаан эдеэн абтаа. Энэ хугасаа соо тоһоной заводто 21.641 центнер һүн худалдагдаа, гурбан жэлэй түсэб 109 процент дүүргэгдээ.

Иимэ амжалта эдэнэртэ миин хүрэжэ ерээгүй. Ажахын малшадай, мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй үсэд шангаар хүдэлжэ гараһанай үрэ дүн болоно. Мүн лэ тэдэнэрэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн ехэ үүргэ дүүргэһэн. Үхэршэд үнеэдээ һайн бэлшээридэ адуулаа, тэжээл буйлуулдаг цехэй хүдэлмэрилэгшэд үбһэ, һолоомо, зелёнкоёо заатагүй хэршэн шанаржуулаад, малдаа эдюулнэ.

Һаалишадай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Тарбагатайн һү һаалиин фермын түрүү малшан Анна Григорьевна Калашникова түрүүлжэ гараа. Тэрэ үнгэрһэн 11 һарын дүнгөөр үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2035 килограмм һү һааһан байна. Хоёр мянгатанай «хилэ» даһан энэл фермын малшад Матрёна Емельяновна Акинфиева, Анна Петровна Красинская, Елена Дмитриевна Алексеева, һүнэй комплексын операторнууд Любовь Поманина, Мария Сазонова, Ольга Рупышева болон бусад оролсоно. Жэшээлхэдэ, Любовь Поманина 42 үнеэнһээ бүхыдөө 776 центнер һү абаһан байна.

Энэ ажахын һаалишад, үхэршэд Сэлэнгын районой малшадай гаргаһан үүсхэлые халуунаар дэмжээд, үбэлэй һарануудта бүри ехэ һү һаахын түлөө тэмсэлдэ оролсоод, үсэд шангаар хүдэлнэ.

А. НАГАСЛАЕВ.

СЭЛЭНГЫНХИДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

БУЛТАДАА ОРОЛДООД БАЙХАДАА

Тээмэндэ Агууехэ Октябриин 66 жэлэй ойн урда тээ манай фермын коллектив һү һааха, гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа элидхээ һэн.

Тусхайлбал, даабарингаа ёһоор 9500 центнер һү үйлэдбэрилхэ аад, ноябриин 1-дэ 10,4 мянган центнер сагаан эдеэ абаад байгаабди. Мүн гүрэндэ 8510 центнер һү тушааха байһан һаа, тэрэнээ 9517 центнертэ хүргөө һэмди. Мүнөө хоёрдохи һарадаа жэлэй даабариһаа гадуур һү һаажа, тушаажа байнабди.

Энэ амжалтамнай бүри үнгэрһэн 1982 онһоо эхитэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Манай совхоз СССР-эй 60 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ илалта туйлажа, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугта хүртэһэн юм. Энээндэ манай фермынхид баһал өөһэдынгөө горитой хубитые оруулһан байна.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо фермымнай һаалишад, малшад ажалайнгаа абьяас, эршые заахашье һуладхангүй хүдэлнэ, ехэ һүнэй түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ үбэл, зунгүй хабаадана гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала болоно.

Хэнэйшье мэдэһээр, һү ехээр һаахын тула гансашье үбэлэй, зунай һарануудта оролдохо бэшэ, жэлэй ямаршье саһада — үдэр хоног, һара бүхэндэ габшагай шангаар хүдэлхэ хэрэгтэй ааб даа. Тиихэдээ һаалишан, малшан бүхэн булта адли харюусалга ехэтэйгээр ажаллаха ёһотой болоно. Али нэгэнэй гэдэргэ таталдаа, ажалдаа хайша хэрэгээр, хандаал һаань, бүхы коллективэй үрэ дүн муудаха бшуу. Эгээл эндэ тэдэнэй хоорондохи харилсаан шиидхэхы удха шанартай гэжэ һанагшаб.

— Манайда һаалишаднай диилэнхидээ олон жэлдэ сугтаа хүдэлһэн хүнүүд юм. Тиимэһээ бэе бэеэ һайн мэдэжэ, үгээ ойлголсожо, эбтэй эетэйгээр, нэгэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр ажаллана гээшэ. Тэрээн дээрэһээл үйлэдбэриимнай үрэ дүн нэгэ жэгдэ һайн байна, түсэб, уялгануудайшье амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ гэжэ хэлэхээр.

Энээн тушаа хэдэн тоо, баримта дурдая. Байгша оной үнгэрһэн 11 һарада фермэдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2400 шахуу килограмм һүн һаагдаа. Манай түрүү һаалишан А. С. Кострикова үнеэн бүхэнһөө 2820 килограмм, мүн үнинэй бэрхэ һаалишад А. П. Быкова, А. Е. Балдакова, В. Н. Быкова, А. А. Исакова гэгшэд үнеэн бүриһөө 2540—2790 хүрэтэр килограмм һү һаанхай.

Жэлһээ жэлдэ һү ехээр һаажа, мүрысөөндэ ходо эрхимлэжэ ябадаг үнинэй һаалишадай жэшээгээр бэшэ нүхэдыньшье үрэ дүнгүүдээ хараа байса дээшэлүүлнэ гэжэ баясан тэмдэглэхээр. Ямаршье фермэ гансахан түрүүшүүлэй һайнаар хүдэлһэнэй ашаар урагшаа гарадаг бэшэ, харин бултанай оролдолгоор лэ бүхы дээрээ амжалта туйлаха зэргэтэй, туйладагшье ха юм.

Үбэлжэлгын үедэ адууһа малые наинаар харууһалжа, эдеэлүүлжэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, мяха, һү ехээр үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай Сэлэнгын районой малшадай үүсхэл уряае манай коллектив тон эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсээ һэн. Өөһэдынгөө арга боломжонуудые хаража үзөөд, бүхы ажалаа улам һайжаруулжа, хүдэлмэриин гурим журамые бүри наринаар сахин, һү ехээр һаахын түлөө шэнэ хүсэтэйгөөр мүрысэн ажаллаха гэжэ шиидээ. Түбхын түрүүн үхэр малай эдеэлүүлгэ, харууһалгые бүри нарин нягтаар эмхидхэжэ, хүдэлмэриин тогтомол гурим ариг сэбэрые сахиха. Тиигээд үбэлэй һарануудта үнеэн бүхэнһөө 1200 килограммһаа бага бэшэ һү һаахын түлөө тэмсэхэ гэжэ социалис уялга соогоо бэшээ һэн. Фермын түрүү һаалишад А. С. Кострикова, А. Е. Балдакова, А. П. Быкова гэгшэд энэ үе соо үнеэн бүхэнһөө 1250—1300 хүрэтэр килограмм һү һаахын түлөө мүрысэхэ юм.

Энэ жэлдэ ажахыда малай эдихэ тэжээл яһала элбэг бэлэдхэгдэнхэй, иланганаа һаалиин үнеэдтэ янза бүриин тэжээл гүйсэд рационоор эдюулхэ арга боломжо бии. Жэшээнь, мүнөө бидэ үнеэн бүхэндэ үдэрэй 2 килограмм үбһэ, 20 килограмм силос, мүн 1 килограмм талха, үшөө һаагдаһан һүнэй литр бүхэнэй түлөө 500 грамм талхан, 2—3 килограмм һолоомо үгэнэбди. Бүхы үбһэн, һолоомон хэршэгдээд, талха тариантай худхагдаад үгтэнэ. Мүн зарим һолоомон болон талха тарияаниинь халуун уһанда дэбтээгдэнэ, эһээгдэнэ.

Иигээд декабриин тэнгһээ хойшо фермэдэ үнеэд олоороо тугаллажа эхилхэнь. Саашадаа январь, февральдашье олохон үнеэд түрэхэ байна. Энээнэй ашаар үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлжэ, һайнаар һаагаад байбал, һү ехээр абаха арга боломжо манайда бии. Тэрэнэйл түлөө үдэр бүхэндэ эршэмтэйгээр тэмсэхэбди.

И. КОСТРИКОВ,
Кабанскын районой Хандалын совхозой Быковско һү һаалиин фермые даагша.

ХЭҺЭН ХЭРЭГЫНЬ БҮТЭЭСЭТЭЙЛ

Зэдын районой Торинн совхозой ахалагша хонишон Василий Викторович Семенов ажал хэрэгээрээ нютаг нугадаа суурхаһаар үнинэй. Тэрэ ажахынгаа энэ һалбариие саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулдаг юм.

Түрүү малшан һүүлэй жэлнүүдтэ хониин бүриһөө хурьга абаха талаар баян дүршэлтэй болонхой. Байгша ондо тэрэнэй даадаг бригада зуун эхэ хониин бүриһөө 104 хурьга абаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлһэн, хониин бүхэнһөө дунда зэргээр 3,6 килограмм нооһо хайшалжа тушааһан байна. Хурьган бүхэнэйнгөө шэгнүүрые эхэһээнь һалгаахадаа 24 килограммда хүргөө. Иигэжэ Василий Викторович энэ жэлдэ абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлһэн байна.

Һаяхан энэ түрүү хонишонтой уулзажа, ажал хэрэгээрнь һонирхоо һэмди.

— Би хонишоноор хүдэлжэ эхилһээр арбаад жэл болохомни. Мүнөө хадаа энэ ажалдаа дүршөө, хүн ааб заб. Тон түрүүн отара даажа абаад байхадамни, хүндэхэншье, хүшэрхэншье байгаа бэлэй. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри хүдэлмэридөө дадаашьеб, дүршэл шадабаритайшье болооб. Түхэреэн жэлдэ манай ажалда амаралта гэжэ байдаггүй. Эгээл харюусалгатай хаһануудай нэгэн — түл абалгадаа һайнаар бэлдэбэл, амжалта заатагүй туйлагдаха ха юм. Тиимэһээ энэ шухала кампанидаа һайнаар хүрэжэ ерэхые оролдогшобди. Һүүлэй үедэ манай бригада түсэбтэ даабаря, социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргэнэ. Ерэхэшье жэлдэ хониин бүриһөө хурьга абаха зорилго урдаа табяад, ажаллажа байнабди, — гэжэ нүхэр Семенов бидэндэ мэдүүлээ бэлэй.

Тэрэнэй хэлэһэндээ хүрэхэ, нэрэдэһэнээ абаха шанһандань батаар найдамаар. Юуб гэхэдэ, ахалагша хонишон энэ жэлэй малай үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдээ, эмхитэйгээр үнгэргэхэ бата найдамтай һуури табяа. Үбһэ тэжээл элбэгээр нөөсэлэнхэй, газаагаа шэрэжэ оруулаанхай. Байра байдалаа, дал хорёогоо эртүүр заһабарилаа һэн. Намарай урин дулаанда эхэ хонидойнгоо хүсэ шадалыень нэмээгээ, нилээд тарғалуулжа шадаа.

— Отарымнай хонид ерэхэ жэлэй январь һарын һүүл багаар хурьгалха юм. Мүнөө хадаа эдэнэймнай хүсэ шадалынь һайн. Энэ намарнай уташье, дулааншье, саһашье багатай байжа, адуулхада зохисотой байгаа. Үнгэрэгшэ һарын тэнгээр эхэ хонидтоо нэмэлтэ тэжээл эдюулжэ эхилээбди. Бүлеэн уһаар ундалуулнабди. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ манай бригада шадаал һаа олон хурьга абахын түлөө оролдожо ябана, —гэжэ В. В. Семенов хөөрэнэ.

Тэрэнэй сэдьхэлдээ бодожо ябаһан хэрэгынь заатагүй бэелүүлэгдэхэ байха. Тиигэншьегүй аргагүй. Юуб гэхэдэ, дүршэлтэй хонишоной дааһан ажалдаа эзэн ёһоор хандадагыень үшөө дахин гэршэлэн харуулха хүсэлэн хүрэнэ. Василий Викторовичэй ажал хэрэгынь хододоо бүтэмжэтэй байг лэ!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон В. В. Семенов.

А. ШОИЖОЛОВОЙ фототекст.

БАРИЛГА ЕХЭЭР ХЭГДЭНЭ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Хурамхаанай райондо ехэ барилга хэгдэнэ. Райондо «Бурятцелинстрой» трестын 1010-дахи ПМК болон бусад олон барилгын организацинууд хүдэлнэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй туршада районой предприяти, организаци, колхоз болон совхозуудта 15 миллионһоо дээшэ түхэригэй барилгын хүдэлмэри хэгдээ, байрын 19900 дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд ашаглалгада үгтөө.

Илангаяа районой түб Хурамхаан тосхоной түхэл шарай танигдахаар бэшэ болотороо хубилаа. Хэдэн жэлэй саада тээ ой модоной ургажа байһан газарта, мүнөө КПСС-эй райкомой, районно Соведэй гүйсэдкомой, районой газетын редакци болон типографиин, гостиницын, аптекын байшангууд, байрын хоёр дабхар гэрнүүд баригдаад байна.

Гурбан жэлэй туршада тосхон, һууринуудта 10 мянган шубуунай фабрика, 4 мянга 200 хонидой байра, 7 мянган тонно силосой нүхэн, үрэмдэмэл 10 худаг, малай тэжээл буйлуулдаг цех, гараж, ороохо хадагалха склад гэхэ мэтэ баригдажа, ашаглалгада үгтөө.

Барилгын «Бурводстрой» управлениин ПМК һүүлэй гурбан жэлэй туршада гурба миллионһоо дээшэ түхэригэй барилгын хүдэлмэри хээ. Энэ хугасаа соо Һэюугэй, Дээдэ ба Доодо Хурамхаанай, Аргатын уһалууриин системэнүүд ашаглалгада үгтөө, 600 гаран гектарта уһалуури хэхэ түхеэрэлгэ шэнэлэгдэн заһагдаа. Байгша ондо райондо «Бурятпромжилводстрой» трестын ПМК бии болгогдоод, хүдэлжэ эхилбэ.

Ц. СУБАНОВ.

ПОЭТ, ОЮУТАН, ГУМАНИСТ

Гайхамшагта оюутан, гэгээрүүлэгшэ, туркмен классическа уран зохёолой үндэһэ һуурие табигша агуухэ туркмен поэт Махтумкулиин түрэһөөр 250 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай үдэшэ декабриин 12-то Москвада болобо.

Нүхэд Г. А. Алиев, П. Н. Демичев, М. В. Зимянин, литература, искусствын ажал ябуулагшад, олониитын түлөөлэгшэд үдэшэдэ байлсаа.

Махтумкулиин поэзи хадаа олон үндэһэн яһатанай Эхэ ороной аха дүү бүхы арадуудай шудалан хэрэглэхэ уран зохёолой баялиг болоно гээд СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. Марков үдэшые нээхэдээ онсолон тэмдэглэбэ.

Туркменистанай Компартиин ЦК-гай секретарь М. М. Моллаева «Махтумкули тухай үгэ» хэлээ. (ТАСС-ай корр.).

ХАМШАГТА ОЙ

оноой холбоон ын харилсаа ороной арадуу ша туһада, эб ба социализмын сана гээд Со- ба Чехосло- най түүхэ ар- батадхаа. Хани нэгэндээ ту- дайнай һүү- а холбоон ту- ословак догово- рой 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа, декабриин 12-то Москвада болоһон олониитын баярай суглаан дээрэ энээн тухай онсолон тэмдэглэгдээ.

Совет ниислэлдэ 1943 ондо гар табигдаһан договор хадаа Чехословакиин Республикын бэеэ даанхай байдалые һэргээлгые, эрхэ сүлөө лаб хангаһан байгаа гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулгада Чехословакиин туйлаһан амжалтанууд Советскэ Союзтай бэелүүлэгдэдэг нягта харилсаантай таһаршагүй холбоотой юм гээд чехословак-совет хани барисаанай холбооной делегацине толгойлогшо, тус холбооной ЦК-гай түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, ЧССР-эй Федеральна суглаанай түрүүлэгшын орлогшо Д. Ганес тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

ИВАН ФЕДОРОВОЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Мүнөө жэлдэ ЮНЕСКО-гэй шиидхэбэреэр нэһа бараһаарнь 400 жэлэй ойн үргэнөөр тэмдэглэгдэжэ байһан ородой түрүүшын хэблэгшэ Иван Федоровто декабриин 12-то Москвада, СССР-эй Гүрэнэй В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэдэ нээгдэһэн выставкэ зорюулагдана.

Эсэгэ ороной соёлой элитэ ехэ ажал ябуулагшын— хэблэгшын, уран зохёолшын, эрдэмтын ажабайдалтай ба ажал ябуулгатай тэрэнэй экспонадууд танилсуулна. Ородой түрүүшын хэблэгдэмэл ном суута «Апостол» экспонадуудай дунда бии. Тэрэнэй орошол соо Иван Федоров Москвагай типографиин байгуулагдаһан түүхэ тухай найруулан хөөрэһэн байгаа. Ойн баярай экспозицида онсо шухаг олон зүйлнүүд оруулагдаа. (ТАСС).

АЖАЛАЙ БААТАРШАЛГЫН ЗАМААР

СОВЕТ БОЛОН ГАДААД ЫН ЖУРНАЛИСТНУУДТА ЗОРЮУЛАГДАҺАН ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

Совет замбуулинай программын үрэ дүн ниидэлгэһээ ниидэлгэдэ ургажа байна. Владимир Ляхов болон Александр Александровай 150 хоног соо хэһэн ниидэлгэ гурбан неделиин урда тээ амжалтатайгаар дүүрэжэ, энээниие батаар элирхэйлэн харуулна. Космонавтикын бүхы цехүүдтэ айхабтар ехэ хэмжээнэй үнэтэ шухаг мэдээсэлнүүд абтаа. Энэнь замбуулинай дайдада бүри аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлхэ арга олгохо байна. Энэ ниидэлгын үрэ дүнгүүдээр совет болон гадаадын журналистнуудта зорюулагдаһан пресс-конференци декабриин 12-то Москвада болобо.

СССР-эй Наукануудай академиин президент академик **А. П. Александров** замбуулинай экспедициин амжалтатайгаар дүүрэһэнтэйнь дашарамдуулан, экипажай гэшүүдые халуунаар амаршалба. Замбуулинай дайдада танай хэһэн алдарта хүдэлмэри, айхабтар ехэ научна ба инженернэ зорилгонуудые бэелүүлгэ, замбуулинай дайдада соо хэгдэһэн эрэлхэг зоригтой, үрэ дүн түгэс хүдэлмэри — эдэ бүгэдэ дэлхэйн эрдэм наукын аша туһада бэелүүлэгдэһэн шэн габьяата ажалай үльгэр жэшээ болоно.

СССР-эй Наукануудай академиин замбуулинай шэнжэлгэнүүдэй институдай директор академик **Р. З. Сагдеев** ниидэлгын даб дээрэхи научна дүнгүүдтэ тобшохоноор тогтожо хэлэбэ. Гансал манай космонавтнууд бэшэ, харин эрдэмтэдэй, инженернүүдэй хүдэлмэришэдэй асари ехэ коллектив үшөө нэгэ шалгалта амжалтатайгаар бариба.

Газаашаа замбуулинай дайда руу гаража, станциин элшэ хүсэнэй цехэй хүдэлмэридэ хабаатай хабсаргалгануудые хэлгэ ниидэлгын эгээл толотомо хуудаһан болоно гэжэ тоолоноб. Наранай элшэһээ хүдэлдэг батарейнүүдэй нэмэлтэ секцинүүдые хабсаргалга тон шухала удха шанартай байна.

Бэелүүлэгдэһэн программа амгалан тайбан зорилготой байна гэжэ эрдэмтэ түгэсхэлдөө хэлэбэ. Манай космонавтнуудай алдарта хүдэлмэри оронноймнай эб найрамдалта хүсэлэл оролдолгонуудые үшөө дахин баталба. Байгша оной август һарада Ю. В. Андропов бүлэг американ сенаторнуудтай уулзахадаа, замбуулинай дайдые гансал амгалан тайбан зорилготойгоор хэрэглэхэ ехэ хүсэлэл эрмэлзэлтэй байһанаа мэдүүлээ һэн.

Удаань экипажай командир, СССР-эй летчик-космонавт полковник **В. А. Ляхов**, экипажай бортинженер, СССР-эй летчик-космонавт **А. П. Александров** үгэ хэлэхэдээ, ниидэлгые бэлдэһэн, тэрэниие хүтэлбэрилһэн мэргэжэлтэдтэ баяр баясхалан хүргөөд, экспедициин гол шатануд тухай, ниидэлгын үрэ дүнгүүд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн байна. Энэ ниидэлгын үедэ техническэ, медицинскэ, биологическа ба бусад асуудалнуудаар шэнжэлгэнүүд хэгдэһэн, хуурай газарые, дэлхэйн океан далайнуудые буулгажа абаһан, станциин ба замбуулинай онгосын түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые наринаар шалгаһан байна.

Һүүлээрнь эрдэмтэд болон космонавтнууд журналистнуудай олон тоото асуудалнуудта харюусаба.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

АРГА БОЛОМЖОНУУДАА ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭХЭ

Захааминай районно партийна XXX конференци боложо үнгэрбэ. Тоосоото 2 жэл 11 hара соо районой промышленна предприятинууд продукци худалдаха түсэбөө 105 процентээр дүүргээ, ажалай бүтээсэ 3 процентээр дээшэлүүлээ. Түсэбhөө гадуур 2 миллион 800 мянган түхэригэй продукци худалдагдаба. «Закаменский» госпромхоз, Зэдын комбинадай хамhабариин ажахын 3 участок, зуу гаран үйлэдбэриин бригада, халаан, фермэ ба отаранууд табан жэлэй гурбан жэлэй даабаринуудые уридшалан бэелүүлhэн габьяатай.

Промышленностьда бүхыдөө 152 шэнэ түхеэрэлтэ тодхогдоо, шэнэ технологическа 29 арга нэбтэрүүлэгдээ. Районой бүхы хүдэлмэришэдэй 61 процентнь бригадна аргаар ажалладаг болонхой. 16,5 миллион түхэригэй шэнэ объектнүүд ашаглалгада оруулагдаа.

Захааминай районой ажалшадай хахадынь шахуу промышленна, нүгөөдэнь —хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хүдэлмэрилдэг юм. Үйлэдбэри дээрэ ажаллажа байhан коммунистнуудай хубаарил мүн лэ нимэрхүү. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада промышленна предприятинуудай коллективүүд зарим тэды амжалтатай хүдэлжэ байнхай. Харин хүдөө ажахын үйлэдбэридэ урагшаа алхам хэгдэнэгүй. Эдэ бүгэдэ тухай КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **С. С. Бадмаевай** хэлэhэн тоосоото элидхэл, тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан 18 делегадай үгэ соо хэлэгдэhэн байна.

Промышленна коллективүүдэй түрүү зэргэдэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай коллектив ороно. СССР-эй 60 жэлэй нэрэмжэтэ гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болоhон тус коллектив тоосоото хаhада Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хоёр дахин илаhан, найма дахин республикадаа түрүүлhэн, 7 дахин райондоо шалгараhан байна. Мүрысэгшэдэй манлайда «Закаменский» госпромхозой, районно, типографиин, тоhоной заводой, хилээмэнэй заводой болон бусад коллективүүд ябаhаар.

Гэхэтэй хамта мяханай комбинат, барилга-заhабарилгын участок ажалшадай ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха комбинат, «Туяана» нэгэдэлэй филиал болон бусад хэдэн предприяти гээгдэгшэдэй тоодо ороно.

Капитальна барилгада онсо анхарал хандуулагдана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Барилгын «Бурводстрой» управлениин ПМК-гай коллектив (начальнигынь Д-Н. Б. Будаев) 25 hууритай автогараж, заhабарилгын - механическа мастерской, 90 hууритай ясли-сад, 18 гэр бүлын ажаhууха болбосон түхэлтэй байшан ашаглалгада оруулба. «Закаменский» госпромхоз, оньhожоруулагдамал модоной ажахы болон совхозууд 2—2 гэр бүлын ажаhууха 100 гэр бодхоогоо.

hомологдоhон мүнгэ зөөриин ашаг олзо үгэлгын болзорые удааруулдаг, барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин шанарые доошолуулдаг ехэ дутагдалнууд ушардаг болоо. Зэдын комбинадта хэдэн арбаад объектнүүдэй барилга удааранхай. «Межколхозстрой» нэгэдэлэй ПМК-гай коллектив барилгануудые ашаглалгада оруулха түсэбөө оройдоо 79 процент дүүргээд байна.

Эдеэ хоолой промышленностиин предприятинууд продукци худалдаха түсэбөө 102 процент дүүргэбэ. Харин бэлэдхэгдэhэн продукциин шанар бирагүй байhаар. Үсөөн зүйлнүүд гаргагдана. Тус предприятинуудые hэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэри бэелүүлэгдэнэгүй.

Районой эд хэрэглэгшэдэй кооперациин (райпо), Зэдын комбинадай продснабай хүдэлмэридэ горитой дутагдалнууд дайралдана. Районой хүн зоной хэрэглэмжые хангаха комбинат түсэбөө дүүргэнгүй үлэшэхэнь.

Предприяти болон эмхи зургаануудта хамhабариин ажахынуудые хүгжөөхэ талаар түрүүшын алхамууд хэгдээ. Жэшээнь, Зэдын комбинадай хамhабариин ажахы Үнгэтэ металлургиин министерство доторо эрхимүүдэй нэгэн болоо. Эндэ 200—200 үнеэдэй болон тугалнуудай байха байранууд, 4 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай теплицэ ашаглалгада оруулагданхай. Районой «Сельхозтехникэ» нэгэдэл 150 эбэртэ бодо мал шэнээр баригдаhан фермэдээ харууhална. Хамhабариин ажахынууд «Межколхозстрой» нэгэдэлэй ПМК-да, оньhожоруулагдамал ой модоной ажахыда, харгы барилгын хоёрдохи управлениидэ, районой түбэй больницада болон бусад эмхи зургаанuудта эмхидхэгдээ.

Совхозуудай материально-техническэ үндэhэ hуурииие бэхижүүлхэ, үбhэ тэжээл үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ, мал ажалые хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг олзые дээшэлүүлхэ асуудалнууд КПСС-эй райкомой пленум, бюрогой заседани болон партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ саг үргэлжэ харагдажа байгаа.

Гэхэтэй хамта ажахынуудтахи оньhон техникэ тон бага бүтээсэтэйгээр ашаглагдаhаар. Жэшээлхэдэ, тракторнууд оройл 720 эталонно гектар элдүүрилhэн болоно. Үнеэдые оньhон аргаар hааха хэрэг районой нэгэшье ажахыда нэбтэрүүлэгдээгүй байhаар. Санагын, Дүтэлүүрэй, Хамниин совхозуудта тэжээл буйлуулга эрхилэгдэнэгүй. Ажахынуудай 100 гаран үбэлэй фермэ, гүүртэнүүдтэ зайн гал оруулагдаагүй.

Элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха хүдэлмэриие районно партийна организаци бодотоор эмхидхэжэ шадаагүй гэжэ тэмдэглэбэ. Тиин район бүхыдөө 4300 центнер мяха, 1550 центнер hү табан жэлэй гурбан жэлэй туршада гүрэндэ дутуу худалдаа. Шииг бороогүй, хагсуу шэмэрүүн сагай уларил дайралдажа, үбhэ тэжээлэй дутамагhаа болоо гэhэн шалтагаан дурдагдана. Харин районой хүдөө ажахын нимэ бирагүй байдалда ороhоной гол шалтагааниинь хадаа ажахынуудтахи арга боломжонуудые, дотоодын нөөсэнүүдые дүүрэнээр хэрэглэхэ ябадалые эмхидхэжэ шадаагүй ушарhаа болоно гэжэд тэмдэглэлтэй.

Жэл бүри СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Санагын, Харацайн, Хамниин, «Михайловский» совхозуудта олон үнеэд hубайрна. Нёдондо Харацайн совхоздо 100 эхэ малhаа оройдоо 56 тугал, 64 хурьган, 37 унаган абтаа.

Газар тарялан эрхилдэг 40 бригада, звенонууд хамтын подрядай гуримаар хүдэлнэ. Теэд эдэ коллективүүдтэ бүридхэл болон хиналта хэхэ гуримууд hулаар табигданхай.

Үзэл сурталай, политическо-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин байдал тухай дэлгэрэнгыгээр тогтоходоо, элидхэлшэ дутуу дундануудыень мини тоолоод гарашоо. Эхин парторганизациин нэгэшье секретариин хүдэлмэри бодотоор харуулагдангүй, гэм зэмэтэйшүүлэй элирхэйлэгдэнгүй үлэшэhэниинь гайхалтай.

Район дотор мүнөө 98 полит-hургуули болон семинарнууд эмхидхэгдэнхэй. Экономико, дотоодын болон гадаадын политика шудалдаг hургуулинуудай тоо олошороо. Юнхэрэй уурхайда, пивын болон хилээмэнэй заводуудта, Далахайн, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозуудта коммунистнуудай болон ажалшадай hуралсал, теоретическэ болон методическа бэлэдхэл үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэнэ. Тиихэдэ Хамниин (секретарь В. Б. Соктоев), Дүтэлүүрэй (секретарь Б. Л. Жигжитов), Ёнгорбойн (секретарь Р. Н. Очиров), Цахирай (секретарь Б. Ж. Батуев) партийна организацинуудта коммунистнуудай hургуулинууд сагай эрилтэдэ харюусамаар хүдэлмэрилнэгүй. Мүн экономическа hуралсал коллективүүдэй ажабайдалтай, ажал хүдэлмэритэй холбоогүйгөөр эмхидхэгдэнэ. Олониитын-политическэ хүдэлмэриин байдал КПСС-эй ЦК-гай июниин (1982 он) Пленумэй эрилтэдэ хүрэнэгүй.

Партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэри элидхэл дотор өөрынгөө онсо hуури эзэлээ. Мүнөө районно партийна организацида 45 эхин, 28 цеховэ организаци болон 49 бүлэг бии. Тэдэнэй бүридэлдэ 1840 КПСС-эй гэшүүн болон гэшүүндэ кандидадууд тоологдоно. Тоосоото үедэ партиин зэргэ 327 гэшүүдээр ургаа. Залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлгэдэ Зэдын комбинадай барилга-хабсаралгын управлениин, пивзаводой, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Хамниин, Санагын, Далахайн совхозуудай партийна организацинууд анхаралаа горитойгоор хандуулна. Харин тиихэдэ районой хэлхеэ холбооной узелай, Хужарай ГРП-эйн, районой «Сельхозтехника» нэгэдэлэй, «Михайловский», Цахирай совхозуудай парторганизацинуудай зэргэ жэлэй туршада бирагүйгөөр ургаа.

Партийна суглаануудта бэлдэхэ болон үнгэргэхэ, абтаhан шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, хинаха асуудалнууд тухай, коммунистнуудай саг зуурын болон саг үргэлжын даабаринууд тухай элидхэлшэ тогтоо. Тиигээд «хэмжээн абтаха зэргэтэй» гэhэн үгэнүүд даб тагдаад, тодорхой заабаринууд үгтэнгүй орхигдошоо. Районой комсомолой, профсоюзай организацинуудай, Соведүүдэй болон бусад эмхинүүдэй хүдэлмэри тушаа элидхэл дотор хэлэгдээ.

— Ажалай журам шангадхаха хэмжээнүүд хараалагдажа, тэдэниие бэелүүлгэдэ ехэ анхаралаа хандуулнабди. Уурхайнуудта хүдэлэгшэд энэ асуудалаар оло дахин суглаануудые үнгэргөө юм. Ажалшадай коллективүүд энэ хэрэгые өөhэдөө хинадаг, зэмэтэйшүүлые хэhээдэг болоо, — гэжэ Зэдын комбинадай директор **М. И. Семенов** үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ. — Түрүү бригаданууд предприятиингаа 50 жэлэй ойдо зорюулжа, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаад, үгэдөө хүрэхын тула оролдоно.

Ёнгорбойн совхозой парткомой секретарь **Р. Н. Очиров** отделениинүүдэй партийна организацинуудай hула хүдэлмэриие hайжаруулха талаар бэелүүлжэ байhан хэмжээ ябуулганууд тухайгаа хөөрөө.

Районой нэгэ тусхай ажахыда олон жэлэй ногооной үрэhэ үйлэдбэрилдэг болохо, малшадай үбэлэй байрануудые зайн галтай болгохо, үбэлжөөн, зуhаланда хямда сэнтэй нэгэ гэр бүлын ажаhууха байрануудые барижа эхилхэ, хүдөөгэй харгы hайжаруулха, сабшалангай үрэжэл дээшэлүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр эрхилхэ тухай Далахайн совхозой директор **В. Л. Хартаев** hайн ажаглалта, баримта, дурадхалнуудтай үгэ хэлээ. Саашадань тэрэ ажахынгаа ажал хэрэгүүд дээрэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Эндэ бүхы hалбаринуудые ашаг олзотой болгохо хэмжээнүүд абтана.

— Манай бригада 3 жэлэйнгээ даабаринуудые хоёло үлүүлэн бэелүүлээ. hүүлэй 20 гаран жэл соо зуун эхэ хониндhоо 100-hаа дээшэ хурьга абажа, нэгэшье толгой хони, хурьгадые гарзада оруулнагүйбди. Хурьгадые абаха хаhа ойртожо байна. Зуун эхэ хонид бүхэнhөө 105 хурьга абаха гэhэн уялгатайбди. Тэрэнээ бэелүүлхэл байхабди гээд бодоноб. Би 6 үхибүүдэй эхэ хүнби. Дайн дажар огто хэрэггүй. Бага балшар ябахадаа, дайнай хохидолто амисхалые бэе дээрээ үзэhэн байнаб. Нүхэр Ю. В. Андроповой Мэдүүлгые халуунаар дэмжэнэб, — гэжэ Хамниин совхозой ахамад хонишон, районой арба дахин чемпион **Е. Р. Норбоева** конференциин ендэр дээрэhээ мэдүүлбэ.

— Ерэхэ 1984 ондо манай hургуулиин hурагшадай үйлэдбэриин бригадын байгуулагдаhаар 25 жэл гүйсэхэнь. «Михайловский» совхоз манай мэдэлдэ 4 трактор, 1 комбайн, хүдөө ажахын бусад оньhон техникэ үгөө, тоhо, түлишөөршье хангана, тэдэнээ заhабарилхадамнай туhална. Үхибүүднай эсэсэй үрэ дүнгөөр салин хүлhэ түлэхэ гуримаар хартаабха ургуулна, хонидые шахан таргалуулна, үбhэ, тэжээл даалгагдаhан сабшалан, поли дээрээ бэлэдхэнэ. Байгша ондо 118 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө.

Совхозой парткомдо үхибүүдые, тэдэнэй эхэ эсэгэнэрые хүмүүжүүлхэ асуудалнууд саг үргэлжэ зүбшэгдэжэ байдаг, — гэжэ Михайловкын дунда hургуулиин директор **Ю. Ф. Островский** тэмдэглээ.

Конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой секретарь **А. А. Бадиев** хабаадажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Шэнээр hунгагдаhан райкомой пленум болоожо, КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретаряар **С. С. Бадмаев**, секретарьнараар **М. Г. Намсараев, В. П. Кочелева** гэгшэд hунгагдаа.

Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

Федор Акимович өөрыгөө Хара-Шэбэрэй урданай тарияашадай уг залгамжалhан хүмби гэжэ тоолодог. Теэд тиигэншьегүй аргагүйл. Эсэгэ, үбгэн эсэгэдээ тон адляар тэрэ бүри хара багаhаа хойшо талын шүүдэртэй ногооной хангал мэдэhэн, хадагдаhан тарялангай хатуу суур гэшхэжэ үнлыhэн ха юм.

Бага наhан тухайгаа дурдахадаа, Федор Акимович дайнай hүүлэй хүшэр жэлнүүдые hанаандаа оруулаадхидаг. Тиихэдэ өөрынгөө үетэнтэй хамта «хүл нюсэгэн хүдхэшүүл» морин борнойгоор борнойлжо ябахадаа, тэрэ үеын гайхамшаг хүсэтэ трактор жолоодоhон аха нүхэдөө атаархангяар хаража ябагша hэн. Тракторта халташье hуугаад үзэхые бригадир Петр Гаврилович Ивановые гүйдаг hэн.

Удаань Федя хүбүүнэй hанагшань одоол хүсэлдэжэ, түрэл «Победа» колхозhоо Хонхолын МТС-тэ трактористнуудай курсада эльгээгдээ hэн. hургуулияа дүүргээд хуушарhан ЧТЗ тракторта hуужа, тарян далайда гараа бэлэй. Тракторынь саг үргэлжэ эбдэрхэ, запчастьнууд олдохогүй, харин түсэб, болзорынь шахардуу—нилээд лэ тухашарха хэрэг гарагша бэлэй. Бүхэли үдэрөө поли дээрэ үнгэргөөд, hүниндөөшье үлэхэ саг бологшо hэн.

Энэл поли дээрэhээ, энэл тракторhаа сэрэгэй албанда мордоо. Танкова сэрэгтэ механик-жолоошоноор уялгата албая үнгэргөө. Николай Непогодьев нүхэртэеэ албанhаа табигдахадаа, баhал тракторта hууха гэжэ шиидэбэд. МТС-тэ ошоходонь хоюуландань ДТ-54 трактор үгэбэ. Тиигээд лэ дүрбэн жэл соо хоёр нүхэд сүгтаа үдэр бүриингөө даабариие хододоо үлүүлэн ажаллаа.

1956 ондо түрэл «Победа» колхозоорхиниинь Федор Ивановые тракторно-тарян ажалай бригадые толгойлхоор дэбжүүлээ hэн.

— Тэрэ үедэ бригададамни элдэб маркын 12 трактор, гушаад хүн байhан юм. Урдахи ажалаа яhала hайнаар бүтээгээд, яhала амжалтатайшье хүдэлэгдэжэ ябагдаа. Теэд гэр бүлынгөө эрхэ байдалаар Мухар-Шэбэр зөөжэ, эндэхи «Коммунизм» колхоздо ороhон хүм, —гээд Федор Акимович хөөрэнэ. —Тиигээд лэ арбан жэл удаагуур тарян ажалда ябааб. Хабартаа сеяльщигээр хүдэлжэ, тариhан таряагаар намартаа комбайнда hуужа хуряадаг hэм».

Удаань Федор Акимович Иванов хүдөө ажахын машинануудые заhадаг механигаар, 1976 онhоо тракторна отрядай бригадираар томилогдобо.

Коммунист, арадай депутадуудай сельскэ Соведэй депутат, арадай сүүдэй заседатель Ф. А. Иванов бригадирайнгаа хүлгөөтэ ажалhаа гадна ниитын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг юм. Тиимэhээл тэрэ нютаг соогоо, колхоздоо хүндэтэй зоной нэгэн болонхой.

Ф. А. Ивановой бригада мүнөө 20 трактортай, 10 комбайнтай, 3800 гектар тарялангай газар даажа абанхай. Энэ жэлдэ ороhото ургамалаар тариhдаhан 1942 гектар талмайhаа гектарай 18 центнер гэхэ гү, али бүхыдөө 33.020 центнер таряа хуряахаар түсэблэhэн юм. Теэд хуряалгын дүнгөөр харахада, гектар бүриhөө 24,8 центнер гэхэ гү, али бүхыдөө 48.220 центнер абтаhан байба. Энэ жэлэй таряа хуряалгын үедэ бригадын дүршэлтэ комбайнернууд нилээд олон механизаторнуудые бэлдэhэн байха юм. Тэдэнэр бултадаа эрхим шадабаритай, эдэбхи үүсхэлтэй хүнүүд болонхой. Мүнөө жэлэйшье таряа хуряалгын үедэ бригадирай туhалагша Виктор Толокнов, арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүд Михаил Иванович Федоров, Галина Васильевна Федорова гэгшэд hурган хүмүүжүүлэгшэтэеэ хамта хүдэлөө.

— Федор Акимовичай хүтэлбэрилhэн сагhаа хойшо бригадань эмхитэйшье, журамтайшье болоо. Ямаршье даабари үгэбэл, дүүргэхэ гэжэ бата этигэмээр,— гээд колхозой түрүүлэгшэ Мартемьян Александрович Спиридонов районно партийна конференциин забhарлалай үедэ тобшо сэгнэлтэ үгөө hэн.

Тиигээшьегүйдөө аргагүй гээд бодомжолхоор. Федор Акимович шанга журамтай ябадаг хүн. Нүхэдтөөшье тиимээр хандаhан байхал. Оролдосотой hайн ажалайнгаа түлөө оло дахин шагналдашье хүртэhэн байха. Тэрэ Буряадай АССР-эй габьяата механизаторай нэрэ хүндые үндэрөөр зүүжэ ябадаг юм.

hаяхан Мухар-Шэбэрэй коммунистнууд Федор Акимович Ивановые областной партийна конференци дээрэ районойнгоо коммунис организациие түлөөлхыень нэгэн дуугаар hунгаба.

Петр Закаревич Барышников, Николай Семенович Покатилов, Петр Семенович Черных болон бусад эршэтэй hайнаар хүдэлhэн байна.

Федор Акимович Иванов хүдэлhэн удаан саг соогоо

Д. ДАШИЕВ.

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАТ

ТАРЯАШАН

ХЭЛЭhЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРЭБЭ

Шэнэ жэлэй урда тээ БАМ-ай Таксимо станцида хүрэжэ ерэхэ хүдэлмэришэдэй түрүүшын поездын хүндэтэ пассажирнууд болохо эрхэдэ Тайшедэй шпала бэлдэдэг заводhоо мастер Т. Устиновагай халаан хүртөө юм. Жэлэй эхиндэ түмэр замай барилгашадай социалис мүрысөөндэ оролсоод, энэ түрүү коллектив абаhан уялгануудаа болзорhоонь урид дүүргээ

Жэлэй эхеэр «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилгашадай БАМ-ай ээлжээтэ участогые болзорhоонь урид бариха гэhэн шиидхэбэри тухай мэдэхэдээ, заводой коллектив үйлэдбэриин графигта хубилалта оруулжа, «хүдэлмэришэнэй эстафетын» гуримаар партнернуудтаа продукци эльгээхэ хэрэгые хиналта доро абаа.

(ТАСС).

Зэдын районой Борьёогой совхозой hүнэй нэгэдэхи фермэдэ олон жэлэй туршада Цыбик-Даши Цыреновна Тарбаева hаалишанаар хүдэлдэг юм. Тэрэ жэл бүри ехэ hү hаам туйладаг. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ Цыбик-Даши Цыреновна hарын туршада түсэбэй ёhоор 43 центнерэй орондо 50 гаран центнер hү hаана. Түрүү hаалишан жэлэй туршада үнеэн бүриhөө 2000 килограмм hү hааха гэhэн социалис уялгаяа дүүргэхэ гэhэн эрмэлзэлтэйгээр хүдэлнэ. hаалишан Тарбаева эршэтэ ажалайнгаа түлөө Хүндэлэлэй олон тоото грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаhан байха. Тэрэ мүн баhа «Шэн габьяата ажалай түлөө. В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ» гэhэн медаляар шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц-Д. Ц. Тарбаева.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

АГИТАТОР БОЛОН ПОЛИТИНФОРМАТОРНУУДТА ТУhАЛАМЖА

БУРЯАД ОРОНДО КПСС-эй АГРАР[...]

Россин хаанта гүрэнэй гээгдэнги заха хизаар урдань байhан Буряад орон 60 жэл соо индустриально-аграрна республика болотороо урганхай.

Революциин урда тээ Буряад ороной хүдөө ажахы даншье hаа гээгдэнги, өөдэгүй, газарай үргаса, адууhа малай ашаг шэмэ бага байhан юм. Европын хэдэн гүрэнэйхитэй адли газар дайдатай энэ нютагай ажалша арад өөрын мэдэлэй газаргүй зободог бэлэй. 37 мянган десятина газар hангай, гүрэнэй захиргаанай мэдэлдэ байгаа, 17 мянга шахуу десятина газар дасангуудай ламанар эзэлдэг hэн.

Хүдөө ажахые социалис ёhоор шэнэдхэн хубилгаха зорилгые засаг түрэ гартаа абалгын hүүлээр эгээл хүшэр хэрэг гэжэ Коммунис парти тоолодог байгаа. Үзэгдөөгүй замаар большевигүүдэй дабшаhаниие, бэлэн арга дүршэл, гадаадын туhаламжагүй байhаниень нэн түрүүн тэмдэглэхэ шухала. Үмсын жэжэ зөөритэйшүүл хүн зонойнь бүридэлэй диилэнхи хубинь болодог аад, техникэ, экономикын талаар тон гээгдэнги орондо социализм байгуулха хэрэгтэй байгаа ха юм.

Социалис хубилалтануудые материально-техническэ хүсэтэй баазаар тэрэ зандань хангаха арга боломжо Совет гүрэндэ байгаагүй. Тэрэнь коллективизаци үнгэргэлгэтэй нэгэ доро байгуулагдаа юм. 1923 ондо Буряад орондо 40 мянган модон анзаhан, хэдэн арбаад мянган модон борной, мүн оройдоол 10 мянган морин плуг байгаа. Тарялангай талмай бүхы Буряадта 200 мянган гектарташье хүрэхэгүй, тэрэ тоодо шэниисэ, обёос—16—16 мянган гектарта, ногоон тэжээл—4 мянганда, хартаабха — 2 мянганда, овощ—700 гектарта таригдадаг, 264,5 мянган эбэртэ бодо мал, 271 мянган хонин, ямаан тоологдодог hэн.

Совет правительство ажалша тарияашадта, илангаяа үгытэйшүүлдэ туhаламжа үзүүлэн, мүнгэнэй тэдхэмжэ, урьhаламжа хүнгэлэлтэтэйгөөр үгэдэг, үрэhэ хүрэнгөөр, хүдөө ажахын машинануудаар хангадаг, нюдаргашуулhаа үлүүсэ абаhанай ашаар үгытэйшүүлэй түлэдэг хүдөө ажахын налог хороогдодог hэн. Имагтал 1926—1927 онуудта республикын хүдөө ажахыда 10 мянган плуг, 540 сеялкэ, 335 косилка, 325 молотилка, 150 жатка гэхэ мэтэ эльгээгдээ.

1925 ондо республика соо 11 коммуна, хүдөө ажахын 15 артель, газараа суг хамта элдүүрилхэ 3 нэгэдэл (ТОЗ) тоологдожо байгаа. Хубиин 15 мянган ажахынууд урьhаламжа абаха 38 нэгэдэлдэ оронхой hэн.

Олониитын колхозно хүдэлөөе эмхидхэдхэхэ талаар хүдөө ажахын коопераци нилээд ехэ үүргэ дүүргээ юм.

Республикын байгуулагдаhан үеhөө хойшо хүдөө ажахы саг үргэлжэ ургана гэжэ табадахи областной партийна конференци (1927 он) тэмдэглэбэ. Хүдөө ажахын продукциин хэмжээн бүхы дээрээ дайнай урда тээхи, 1913 онойхидо дүтэлжэ, мал ажалай талаар үлүү гараhан байна.

Түрүүшын табан жэлдэ хүдөө ажахыда 16 миллион түхэриг капитальна hомололго ашаглагдаа.

Олониитын колхозно хүдэлөөн, бүхы орон соохидол адляар, Буряад нютагта 1929—1930 онуудта эхилээ юм. 5750 ажахы нэгэдүүлhэн 311 колхоз республика дотор 1929 ондо байбал, харин 1926 ондо—28, 1928 ондо—39 байhан гээшэ.

Буряад орондо, нютагай эрхэ байдалhаа уламжалан, хүдөө ажахын коллективизаци өөрсэ шэнжэтэй байгаа. Промышленностиин hула hэн тула пролетаринарай хуби бага, хүдөө ажахыда революциин урда тээхи газарай хубаарилай, буряад тосхонуудта угай отогой харилсаануудай үлэгдэлнүүд үзэгдэhөөр hэн.

«Экономикын талаар гээгдэнги национальна районуудтахи коллективизаци болон нюдарган баяшуултай тэмсэл тухай» 1930 оной февралиин 20-до абтаhан ВКП(б)-гэй ЦК-гай тогтоол Буряад орондо партиин аграрна политика бэелүүлхэ талаар шухалын шухала үүргэ дүүргэhэн юм. Хүдөө ажахые социалис ёhоор хубилгаха хэрэгтэ ороной эдэ районуудай ажалша тарияашадые хабаадуулха арга замууд тэрэнэн дотор тодорхойлогдоо hэн. Дунда шадалтантай холбоо барисаагаа бэхижүүлгэдэ, нюдарган баяшуултай тэмсэлдэ, тарияашадта материальна туhаламжа үзүүлхэ ябадалда онсо анхарал хандуулан, партийна организацинууд үгытэйшүүл болон батрагуудай дунда горитой хүдэлмэри ябуулhан байна.

Тэрэ үедэ байгуулагдаhан совхозууд хүдөө ажахые социалис ёhоор хубилгаха хэрэгтэ онсо үүргэ дүүргээ. 1928 ондо бии болоhон Борьёогой хониной совхоз хойто жэлынь 3 мянга гаран хонитой болоо hэн. Тэрэл жэлдээ нютагай бүдүүн ноохотой хонидые нарин ноохотой хонидоор hэлгэхэ хүдэлмэри тус совхоздо эхилhэн түүхэтэй. 1929 ондо Баргажанай районой Баянголой сомондо коммунист Буда Сангадиинай эмхидхэhэн «Арбижил» шэнги hайн шадалтай түрүүшын коммунанууд, 1920 ондо Сэлэнгын аймагта байгуулагдаhан «Большевик» гэжэ хүдөө ажахын артель гэхэ мэтэ тарияашадые шэнэ ажабайдалда шэлжэн оруулха талаар айхабтар ехэ нүлөө үзүүлhэн юм.

VII областной партийна конференци (1930 оной май) шухала удха шанартай шиидхэбэри абаhан байна. Эгээл юрын үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые саашадань хүгжөөн, ТОЗ-уудые үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй, колхозуудые бэхижүүлэн, машинно-мориной болон машинно-тракторна станцинуудые эмхидхэhэнэй үндэhөөр бэлэдхэлэй хүдэлмэриие тэсэбэритэйгээр ябуулха гэжэ конференци партийна организацинуудые уялгалаа hэн. 1932 оной эсэстэ коллективизациин хэмжээн республика соо 61,1 процентдэ хүрэжэ, тарияашадай 66811 ажахы тэндэ хабаадуулагдаа. Хүдөө ажахын артель гол hуури эзэлбэ.

Табан жэлэй туршада 11755 нүүдэл болон нүүдэл шахуу ажахынууд нэгэ газарта hуурижаhан байгаа. Сэлэнгын, Захааминай, Түнхэнэй болон бусад аймагуудта колхозой шэнэ hууринууд бодожо, хүн зониинь hуурижанги байдалтай болобо.

Хүдөөдэ болоожо байгаа агууехэ хубилалтануудай үедэ Буряад ороной колхозно үйлэдбэриин үндэhэ hуури табиhан хэдэ хэдэн гайхамшагта эмхидхэлшэд урган гараба. Энэ талаар Баргажанай аймагта—коммунист Буда Сангадиин, Сэлэнгын аймагта—коммунист Мунко Шиндаков ехэ габьяатай юм.

Мухар-Шэбэрэй аймагта шэмээшэгүүдэй дунда колхозно хүдэлөө үүсхэгшэдэй нэгэниинь партийна бэшэ тарияашан Ксенофонт Леонтьевич Денисов байhан юм. Арба гаран шэнэ колхозуудые тэрэ эмхидхэлсэhэн байна. К. Л. Денисовэй ажал ябуулгые Совет правительство үндэрөөр сэгнэжэ 1931 ондо тэрэниие Ленинэй орденоор шагнаа hэн.

Буряад ороной хүдөө ажахые социалис ёhоор шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэ партиин ЦК, Совет правительство, хүдэлмэришэн анги асари ехэ туhаламжа үзүүлээ. 1931 ондо түрүүшын машинно-тракторна болон машинно-үбhэ сабшалгын станцинууд республика дотор байгуулагдажа эхилээ.

Коллективизаци Буряад орондо гол түлэб 1938 ондо түгэсхэгдэбэ. Хүдөө ажахын артель колхозно байгуулалтын гол түхэл янза болон ,бүхы республика соогуур дэлгэрэн тогтобо.

1940 ондо республикын хүдөө ажахыда 2386 трактор (50 мориной хүсэтэй) хүдэлөө hэн. Хэдэн олон шэнэ тосхон hууринууд, байрын гэрнүүд, hургуулинууд, эмшэлэлгын эмхи зургаанууд эдэ жэлнүүдтэ баригдаа. 1941 ондо тарияашадай 98,7 процентнь колхозуудта ороhон, тарялангай талмайн 99,9 процент тэдэнэй хэрэглэмжэдэ байба.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүд Буряад ороной ажалшадта совет байгуулалтын бата найдамтайе, амидарха хүсэтэйе шэрүүнээр шалгаhан жэлнүүд болоо бэлэй. Туйлай ехэ бэрхэшээлнүүдые дабан, республикын колхоз, совхозууд хүдөө ажахын продуктнуудые жэл бүри улам ехээр тушаажа, гүрэнэй түсэбүүдые холо үлүүлэн дүүргэдэг hэн.

Дайнай hүүлээрхи жэлнүүд хүнгэн бэшэ байгаа. Энэ үедэ республикын хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1953 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд тон hайн нүлөө үзүүлhэн байна. Техникын талаар хүдөө ажахые шэнээр зэбсэгжүүлхэ, ниитын ажахые хүгжөөхэ талаар колхозууд болон колхознигуудай урмашанги байлгые дээшэлүүлхэ хараатай шухала хэмжээнүүдые тус Пленум зохёон табиhан байна.

Сентябриин Пленум[...] хэбэринүүдые бэелүү[...] ластной партийна о[...] хүдөө ажахыда элек[...] шэ хүсэ үргэнөөр [...] хүдэлмэри захалhан[...] Мал ажалые хүгжөө[...] лэ ехэ анхарал ханд[...] болоо. Партиин р[...] партийна эхин орга[...] фермэ, отарануудта х[...] олон коммунист бол[...] сомолшуудые эльгээ[...]

Ороной арадай ажа[...] рэглэмжэдэ нарин но[...] хала хэрэгтэй байд[...]

Урдань гол түлэб[...] ноохотой хони үсхэ[...] байhан Буряад оронд[...] hайжаруулха талаар[...] шэглүүлэгдэhэн . хү[...] ябуулhанай үндэhөөр[...] ноохотой хони үсхэ[...] хүгжөөхэ хэрэгтэй бай[...] асуудалые КПСС-эй [...] Пленум хаража үзэ[...] ниие бэелүүлхэ хэмж[...] хараалhан байна. Эд[...] нүүдые бэелүүлhэн[...] хоёр жэл соо колхо[...] зуудта нооhо үйлэ[...] 20 процентээр ургаж[...] нооhоной хубинь ех[...] hэн.

Табяад онуудай эсэ[...] раад онуудай эхинд[...] болон боро газар эл[...] hэнэй ашаар ороhо[...] рилгэ дээшэлжэ, тэжэ[...]

ЗУРААШЫН …ХЫ НАМТАР

…хидой үзэмжэдэ табигдаа бэлэй. Энэ ушар хадаа залуу бэлигтэнэй ажабайдалда хадуугдамаар үйлэ хэрэг боложо үнгэрһэн юм.

Олон жэлэй туршада И. Г. Налабардин Буряадай номой хэблэлдэ шэмэглэгшээр хүдэлһэн байна. Энэ хугасаа соо бэлигтэй зурааша совет ба буряад уран зохёолшодой хэдэн олон номуудые шэмэглэжэ гаргаһан габьяатай.

Мүнөө Ц. С. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн залнууд соо үнгэргэгдэжэ байһан И. Г. Налабардинай ойн баярта выставкэ уран зураашын зохёохы ажалай намтартай олониитые гүйсэдөөр танилсуулжа байнхай. Тус выставкэ дээрэ элдэб онол аргаар бүтээгдэһэн зурагууд, тэрэ тоодо тоһон, уһан шэрээр зурагдаһан захатанууд, графическа хүдэлмэринүүд олоор табигдана.

Музейн залнуудаар ябажа харахада, түүхэдэ, нэн түрүүн Октябриин хубисхалда болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаатай үйлэ хэрэгүүдээр уран зураашын һонирходог байһаниинь абаһаар мэдэрэгдээдхинэ. Гайхамшагта тэрэ үе сагай үйлэ хэрэгүүдые уран зурааша мүнөө үеын хүнэй нюдөөр хараад, сэгнээд үзэһэн юм. Павел Балтахиновай, Нестор Каландаришвилиин, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай герой, Алдар Солын гурбан орденой кавалер Н. Ф. Суворовой дүрэ зурагууд энээниие эли бодоор гэршэлнэ. Эдэ захатануудые бүтээхэдээ, И. Г. Налабардин имагтал уран гарайнгаа нугалбариие гаргажа бэшэ, мүн зурагай гүн удхыншье, композициингшье талаар нилээд бодомжолжо хүдэлһэн юм.

Эдэ зурагуудай дундаһаа «Балтахинов» (Ангарай военком) гэһэн зохёол дээрэнь онсолон тогтохо дуран хүрэнэ. 1967 ондо бүтээгдэһэн энэ зураг дээрэнь суута революционер Павел Балтахинов морин сэрэгшэдэй отрядай урда үгэ хэлэжэ байһаар харуулагданхай юм. Партизан отрядай командирай хэлэжэ байһан үгын хэды ехэ удха шанартай байһаниие харуулха гээшэ уран зураашын гол зорилго байгаа гэжэ тус бүтээлые харан сасуугаа тэмдэглээдхихээр. И. Г. Налабардин өөрынтөө үетэн болохо хүнүүдэй дүрэ зурагуудые олоор бүтээһэн байдаг. Уран зохёолшо М. И. Жигжитов, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой Ж. Б. Ванкеев, ЭВМ-эй мастер В. И. Нагаев гэгшэдэй дүрэ зурагуудынь искусство шэнжэлэгшэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм. Ажалдаа үнэн сэдьхэлһээ дурладаг, тэрээндээ хамаг һанал бодолоо зорюулдаг эдэ хүнүүдэй дүрэнүүдые И. Г. Налабардин үнэхөөр оролдожо бүтээгээ бшуу.

Выставкэдэ И. Г. Налабардинай урлаһан һонирхолтой хэдэн пейзаж дурадхагдаа. Хүн бүхэнэй хүрэһөөр обёороодхидоггүй байгаалиин үзэгдэлнүүдые уран зурааша обёоржо, адаглажа, хужарлама һайхан пейзажуудые бүтээдэг байна. Хуһанай нюсэгэн мүшэрнүүд, аадарай урда тээхи аалин намдуу байдал, үлэ мэдэгхэнээр үзэгдэжэ эхилһэн намарай шэнжэнүүд... «Хуһад», «Һамгадай нажар», «Һүүлшын туяанууд» гэһэн пейзажуудта намарай һайхан байгаали үнэншэмэ зохидоор харуулагданхай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Иннокентий Григорьевич монументальна урлалда хабаяа туршажа байнхай. Байшангуудые шэмэглэхэдээ, уран зурааша буряад арадай угалза хээнүүдые, үндэһэн зурагуудые зохидоор хэрэглэжэ шададаг юм. Тэрэнэй шэмэглэһэн байшангууд, тэрэ тоодо хотымнай Гэрлэлгын ордон, 1-дэхи больницын байшан, Шэнэ-Бэрээн тосхоной Соёлой ордон гэхэ мэтэнүүд зоной нюдэ баярлуулдаг болоһоор үнинэй юм.

Уран зурааша орон дотороо аяншалжа, аха дүү республиканууудай байгаалиин һайханиие, алтан гартай ажалай түрүүшүүлые үнгэтэ һайхан зурагуудтаа мүнхэлдэг заншалтай. Хэдэн жэлэй урда тээ тэрэ БАМ-аар аяншалжа ерэхэдээ, асари ехэ барилгада зорюулагдаһан бүлэг графика бүтээжэ асараа һэн. Уран зурааша хожомынь тэрэнээ Шушенскын мемориальна музейдэ бэлэглэһэн юм.

Зохёохы ажалдаа зорюулагдаһан тусхайта выставкэдээ бэлдэжэ байхадаа, И. Г. Налабардин ингэжэ хөөрөө һэн: «Зураһан зураг бүхэниие ганса миниишье ажабайдалда бэшэ, мүн Эхэ оронноймниишье ажабайдалда хабаатай гэжэ тоолодог хүм. Тиимэһээ мүнөө тусхайта выставкээ харагшадай анхаралда дурадхаад байха үедөө, имагтал бүтээгдэһэн ажал, бэелһэн хүсэл тухайдаа тоосоно бэшэ, харин ерээдүйнгөө хараа бодолнууд, холын зорилгонууд тушаа тоосожо байна гээшэб».

Үнэхөөрөөшье, бэлигтэй уран зурааша И. Г. Налабардинай зохёохы ажалынь түлэг дундаа гээшэ ааб даа. Выставкэдэ дурадхагдаһан бүтээлнүүдыньшье эли бодоор энээниие гэршэлнэ ха юм. Тиимэһээ Иннокентий Григорьевич Налабардин һонирхолтой шэнэ зурагуудаараа искусствада дуратайшуулые нэгэнтэ бэшэ баясуулха бэзэ гэһэн этигэл дүүрэн үгэнүүдээр энэ статьяга түгэсхэхэ дуран хүрэнэ.

О. ЧИЧЕВАТОВА,
Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

ҺУРАЛСАЛДАНЬ ТУҺАЛНАБДИ

Дээдэ һургуулинуудтахи библиотекэнүүд студентнэрые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг гээшэ. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула нэн түрүүн үзэл сурталай-политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулгада онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Мүнөө Буряадай багшанарай институдай библиотекэ тухай тобшохоноор хөөрэхэ зуураа, хүмүүжүүлгын эмхидхэлэй хүдэлмэриие бүхыдэнь ябуулгада манай библиотекэ шухаг түшэг тулгууринь болодог гээд нэн түрүүлэн тэмдэглэлтэй.

Бидэнэр бүхы хүдэлмэриеэ дээдэ һургуулиингаа парткомтой, ВЛКСМ-эй комитедтэй, деканадтай болон группануудай кураторнуудтай нягта холбоотойгоор ябуулдагбди. Ниитын-политическэ литературые институдай хүдэлмэрилэгшэдэй ба студентнэрэй дунда дэлгэрүүлхэ талаар хүдэлмэриие библиотекын бүхы таһагууд ябуулдаг. Партиин съезднүүдэй ба Пленумүүдэй материалнууд тусхай дансанууд соо нарин нягтаар хадагалагдажа, бултанда дурадхагдажа байдаг. Хэрэгтэй литератураар библиотекэеэ гүйсэд хангахын тула бүридхэлгын таһаг оролдодог юм. Студентнэр-уншагшадай анхаралда тусхай каталогууд дурадхагданхай. Шэнэ оронһон литература тухай мэдээсэл саг үргэлжэ үгтэжэ байдаг.

Онсолон юундэ дурданабши гэхэдэ, гол түлэб бүхы хүдэлмэримнай эдэ бүгэдэһөө бүридэнэ бшуу. Партийна ба комсомолой гэгээрэлэй пропагандистнуудта, шагнагшадта үзүүлэгдэдэг туһаламжа һайжаруулагдаха, «Ном ба политическэ гэгээрэл», «Дээдэ һургуулида ябуулагдадаг үзэл сурталай хүдэлмэри», «Коммунис хүмүүжүүлгэ тухай», «Шэнэ хүниие хүмүүжүүлгэ» гэһэн ба бусадшье номой выставкэнүүд шэмэглэгдэн бүридхэгдөө. Уншагша бүхэн партиин политикые гүнзэгыгөөр мэдэрэн ойлгохо, энэ политикые хүн зоной дунда дэлгэрүүлхээр эрдэм, мэдэсэтэй байха ёһотой. Энэ талаар «КПСС-эй баатаршалгата зам», «Сэдьхэлэй уряагаар» гэһэн номой выставкэнүүд эмхидхэгдээ һэн. Тусхай литература үргэнөөр, зүбөөр хэрэглэхыень студентнэрые һургаха гээшэ манай уялга мүн.

Мүнөө үеын уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые хараадаа абан, үзэл сурталай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха шухала. Бидэ, библиотекарьнууд энээниие гүйсэд мэдэрнэбди. Социалис ба капиталис гүрэнүүдэй илгаае студентнэртэ иланғаяа хурсаар, үнэншэмэ тодоор харуулһан литература дурадханабди. Тусхай лекцинүүдые бэлдэжэ үнгэргэдэгбди. Жэшээлхэдэ, «Капитализмые гадаадахи шэрэ будаггүйгөөр хараа һаа» гэһэн лекци соо манай оһон дотор, мүн капиталис оронуудта ажаһуудаг хүн зоной эрхэнүүд тухай тодо баримтануудта үндэһэлэгдэн хөөрэгдөө һэн. Эхин һуралсалай факультедэй 1-дэхи, 2-дохи курсануудай студентнэрэй дунда «Эхэ оромнай манай хуби заяанда» гэһэн диспут үнгэргэгдөө бэлэй. Библиотекарь В. Ф. Осинская студентнэрэй энэ диспутдэ бэлдэхэдэнь гол туһалагшань байгаа. Нэгэшье хүн һанаа амар һуугаагүй, өөһэдынгөө һанамжа бодолые, мэдэрэлые бүримүһэн, гүйсэд салгидуулан элирхэйлээ һэн.

Мэргэжэлэйнгээ талаар түгэс бэлэдхэлтэй, ниитын хэрэгүүдтэ урагшаа һанаатай залуушуул урган хүмүүжэнэ. Гэбэшье ажабайдалдаа эдэбхитэй хараа шэглэл баримталжа һураагүй залуу хүнүүд студентнэ эйшье дунда дайралдадаг. Тиимэһээл тэдэниие хүн талаһаань бүридхэн хүмүүжүүлгэ тон шухала бшуу. Энэ талаар библиотекын хүдэлмэрилэгшэд харюусалгаяа дууһан мэдэрхэ ёһотой. Ерээдүйн багшанар — эдир үетэниие хүмүүжүүлхэ хүнүүд институтамнай һурана. «Класс-һаа гадуур хүдэлмэри һургуулида ябуулха тухай», «Шамда — вожата», «Багша — һурган хүмүүжүүлэгшэ ба хани» гэһэн номой выставкэнүүд шэмэглэгдээ бэлэй. Гадна «Шэлэһэн мэргэжэл тухай хөөрэлдөөн», «Минии мэргэжэл — багша» гэһэн диспудүүдые эмхидхэхэ тушаа методическа заабаринууд үгтөө һэн. «Багша уран зохёолой литературада», «Ленин ба ном», «Һурагшадые ажалаар хүмүүжүүлгэ» гэһэн лекцинүүд уншагдаа. Республикын мэдээжэ, габьяата багшанартай уулзалгануудые эмхидхэлгэ ашатай туһатай байгаа.

Оюун ухаанай баялигтай, дэлгэр сэдьхэлтэй, соёл болбосоролоингоо талаар хүмүүжэнги хүнүүд түрэл оронсо һалбаруулан хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг гээшэ. «Олоной дунда бэеэ яажа абажа ябахаб?», «В. Шукшинай зохёохы ажал ябуулга», «Пушкинай үри һадаһан», «Буряадай поэзи» гэһэн ба бусадшье тэмээр лекцинүүд студентнэрэй анхаралые илангаяа татаһан байна.

Сэрэгэй-патриотическа талаар хүмүүжүүлхын, физкультура ба спорт студентнэрэй дунда дэлгэрүүлхын, түрэл хизаарайнгаа баялиг тухай студентнэрэй һонирхол бадараахын тула оролдонобди. Тиихэдээ ниитэ хүдэлмэриин олон ондоо онол аргануудые хэрэглэхээр зорижонхойбди.

Студентнэрэй һуралсалда туһалха, зохёохы үүсхэлыень бадарааха гээшэ манай гол зорилгомнай гээд түгэсхэлдэнь тобшолмоор.

Т. МОЖАРОВА,
Т. ДМИТРИЕВА,
БГПИ-гэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэд.

«БУРЯАД ҮНЭН» газетэдэ бэшэһэнэй һүүлээр

ХЭМЖЭЭН АБТАА

Манай газетын октябриин 7-ной номерто В. Бильтагуровай бэшэһэн «Аха хүрэхэ аргагүй бэрхэтэйл» гэжэ гаршагтай статья хэблэгдэһэн юм. Улаан-Үдэһөө самолёдоор Аха хүрэтэр ошолгын аргагүй түбэгтэй болоһон тухай автор баримталан бэшэһэн юм. Тэрэ бэшэгээрнь редакци авиапредприятиин командир Г. М. Пономаренкэдэ хандажа, иимэ харюу абаба:

«Нүхэр Бильтагуровай статья дотор дурсагдаһан баримтанууд шалгагдаад, үндэһэтэй байһаниинь элирбэ. Август һарын эхин багаар В-487 гэһэн рейс агаарай байдалһаа боложо, саг болзор соогоо ниидэжэ шадаагүй байгаа. Тиимэһээ газетэдэ толилогдоһон статья авиапредприятиин командно-хүтэлбэрилхы состав зүбшэн хэлсээд, В-487 рейсые тусхай хиналта доро абахыень предприятиин диспетчерэй албанда даалгаа.

Авиабиледүүдэй регистраци хэдэг дежурна З. Ц. Эрдынеевагай саашадаа пассажирнуудта анхаралтай һайнаар хандадаг болохо тушаань хэлэгдээ».

СЭВ-эй ПРОГРАММААР

«Грузнефтегеофизика» трестын тоолон-тодорхойлолгын түбтэ электроникын бүлэг мэргэжэлтэд ГДР-һээ ерэжэ, грузин нүхэдтэйгөө хамта секундын туршада хахад миллион операци хэхэ «ЕС-1055М» түхэлэй ЭВМ-ые хабсаргажа, ашаглалгада тушааха хүдэлмэри хэнэ. «Роботрон» фирмын шэнэ машина манай ороной, мүн СЭВ-эй хэлсээнэй оршомдо Польшоһоо, Венгриһээ, Болгариһаа, бусад социалис оронуудһаа асарагдаһан түхеэрэлгэнүүдэй бүридэлдэ орожо, республикада нефть болон газай нюусануудые удалан олохо арга олгохо юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ЭВМ-ые хангаха бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэд Альберт Меликян (баруун гарһаа), «Роботрон» фирмын заһабарилагша Хартвинг Вестфаль түхеэрэлгын үзэлнүүдые шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС АПН

ХАНИ БАРИСААНАЙ ДОГОВОР

ПРАГА. Гитлеровскэ фашизмда эсэргүү Улаан Армиин хэһэн шанга байлдаануудай үедэ мүндэлһэн Чехословакиин ба Советскэ Союзай хоорондохи хани барисаан, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга ба дайнай һүүлэй харилсаа холбоон тухай договор чехословак арадай этигэл найдалай, хүсэл эрмэлзэлэй бодото бэелэл болоһон байгаа гэжэ «Руде право» газетэ энэ договорто гар табигдаһаар 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан статья соогоо бэшэнэ. Совет арад манай ороной ажалшадай үнэн хани нүхэр, найдамтай союзник байһанаа харуулаа һэн. Социализмын материально-техническэ үндэһэ һууриие байгуулгада, манай экономико болон өөрыгөө хамгаалгые бэхижүүлгэдэ СССР бидэнэртэ аха дүү ёһоной үнэн зүрхэнэй туһаламжа үзүүлһэн байгаа. 1968 ондо контрреволюциин ба уласхоорондын хархис хүсэнүүдэй харата муухай түсэбүүдые таһалдуулхадань, социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудтай хамта Советскэ Союз чехословак арадта туһалһан байгаа.

Советскэ Союзтай али бүхы харилсаа холбоомнай договорой үндэһөөр хүгжөөгдэнэ. Политическэ, экономическа ба соёлой асуудалнуудаар хоёр ороной холбоо барисаан тогтоогдоно. СССР-тэй харилсаа холбоогоо хүгжөөхэ гээшэ манай экономикые саашадань хүгжөөлгын гол шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь болоно гэжэ КПЧ-гэй XVI съезд тэмдэглээ һэн.

Советскэ Союз социализмые, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалые сахин хамгаалагша байгаа, саашадаашье байха юм гэжэ «Руде право» газетэ үргэлжэлүүлэн бэшэнэ. Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ракетэнүүдые зарим баруунай оронуудай газар дээрэ тараан тодхолгодо харюугай хэмжээнүүдые абалга шухала удха шанартай байна гэжэ манай орон дотор тэмдэглэгдэнэ. «Першингнүүдэй» батарейнүүдэй нэгэн манай хилэһээ оройдоол 180 километртэ — ФРГ-гэй газар дээрэ тараан тодхогдохо юм. Иимэ эрхэ байдалда Эхэ оронойнгоо, Варшавска Договорой оронуудай өөһэдыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ тухай бодомжолонгүй байжа болохогүй байһаниинь элитэ. Холын зайда хэрэглэгдэхэ оперативно-тактическа ракетэнүүдые манай газар дээрэ тараан тодхохо гэһэн ЧССР-эй ба СССР-эй правительствануудай абаһан шиидхэбэри манай ороной бэеэ дааһан, аюулгүй байдалые бэхижүүлнэ, мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэндэ эб найрамдал хангаха арга олгохо байна гэжэ «Руде право» түгэсхэлдөө бэшэнэ.

УЛАСХООРОНДЫН ПАГУОШСКА КОНФЕРЕНЦИ

ЖЕНЕВЭ. Европодохи ядерна буу зэбсэгүүдэй асуудалнуудта зорюулагдаһан уласхоорондын Пагуошска конференци эндэ нээгдэбэ. Европын 13 ороной, мүн США-гай, Мексикын ба Египедэй 40 гаран элитэ мэдээжэ эрдэмтэд, мэргэжэлтэд, ниитын ба политическэ элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад тэрээндэ хабаадана. Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ ракетэнүүдые Европо түбидэ тараан тодхолгоһоо уламжалан оршон байдалые, мүн бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ байна.

НИКАРАГУАГАЙ АРАДТА ТУҺА ХҮРГЭГДЭНЭ

ОТТАВА. США-гай империализмын зүгһөө эзэрхэг түримхэй ябуулгануудай үргэлжэлүүлэгдэжэ байһан эрхэ байдалда ороноо хүгжөөхын түлөө тэмсэдэг никарагуан арадта туһаламжа үзүүлхэ ябуулгые Канадын түрүү үзэлтэй олониитэ үргэнөөр эмхидхэнэ. Канадын эгээлэй юрын хүнүүд 1 миллионһоо дээшэ доллар Никарагуада туһаламжа үзүүлэлгын жасада оруулба.

18 миллион долларой урьһаламжа Никарагуада үгэлгые һайшаахыень Канадын түрүү үзэлтэй ниитын зарим эмхинүүд ороной правительствые уряалһан байха юм.

ШУХАЛА ҮЙЛЭ ХЭРЭГ

БУЭНОС-АЙРЕС. Эдэ үдэрнүүдтэ Аргентинэ шухала үйлэ хэрэгүүдээр ажаһууна — 8 шахуу жэлэй турша соо сэрэгэйхидэй зонхилһоной һүүлээр граждан правительство засагаа гартаа абаба. Дотоодын болон гадаадын политикын гол шэглэлнүүдэй найруулһан республикын шэнэ президент Рауль Альфонсинай арадтаа хандаһан түрүүшын бэшэгые орон дотор үргэнөөр зүбшэн хэлсэнэ.

Р. Альфонсинай мэдүүлһэнэй ёһоор, дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй, өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо талаар арадуудай эрхые хүндэлхэ, национальна бэеэ дааһан байдалай, бусад гүрэнүүдэй газар дайдын бүрин бүтэн байлгын гол ёһонуудай үндэһөөр гадаадын политическэ ажал ябуулгын программа бэелүүлхэ байна.

Эб найрамдал хангаха, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо талаар шэглүүлэгдэһэн бүхы хүсэлэл оролдолгонуудые Аргентинэ дэмжэхэ юм гэжэ президент бэшэг соогоо найдуулба.

ГАЙХАМШАГТА ҮДЭРТЭ ЗОРЮУЛАГДАНА

… жэлэй ойдо композитор Я. Дубравин ба поэт Б. Суслов, РСФСР-эй арадай артист Э. Хиль, ансамблиин дуушад ба хоор энэ дуугаа зорюулаа юм.

Энэ гайхамшагта үдэртэ зорюулагдажа, «Искусствын уран бэлигтэн — сэрэгшэдтэ» гэһэн һара үнгэргэгдэжэ байнхай.

Уран һайханай бүлгэмэй түрүү коллективүүд Эхэ ороноо хамгаалагшадай урда зохёохы ябуулга тухайгаа тоосохо юм.

[ТАСС].

…ИТИКЫЕ БЭЕЛҮҮЛГЭ

… рэглэлгэ 12,3 миллионһоо 19 миллион киловатт-час хүрэтэр ургаа.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадань эршэтэй түргэнөөр хүгжөөхын тула һалбаринуудые хубаарилан эрхилхэ, ажахынуудые томодхон нэгэдүүлхэ болон тусхай шэглэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Жэшээнь, шубуу үсхэбэрилдэг тусхай шэглэлтэй фермэнүүдые байгуулһанай ашаар үндэгэ болон шубуунай мяха үйлэдбэрилгэ богони болзор соо горитойгоор дээшэлээ һэн.

Хони үсхэбэрилгын асуудалнууд энэ үедэ түрүүшын ээлжээндэ табигдаһан байгаа. Хонидой тоо толгой 1966 ондо 1923 онойхитой сасуулхада 6 дахин шахуу олошороо. Тэжээлэй бааза һайжаруулха талаар хэмжээнүүд абтаба. КПСС-эй ЦК-гай майн (1966 он) Пленумэй һүүлээр 30 мянга гаран гектар дээрэ культур-техническэ хүдэлмэри хэгдэжэ, миллион хахад шахуу тонно нютагай болон 14 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ нуга сабшалангууд дээрэ гаргагдаа. Оньһожоруулагдамал лугомелиоративна 70 гаран отряд энэ үедэ ажаллаа. 1971 он болотор 5 мянган гектар дээрэ уһалууриин шэнэ системэнүүд ашаглагдажа, 7,7 мянган гектарай уһалууриин системэнүүд һэльбэн шэнэлэгдэжэ, 149 мянган гектар сабшалан уһаар хангагдадаг болоо. Минеральна үтэгжүүлгэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо. Гансал 1966 ондо дүн хамта урдахи 7 жэлэйхитэй адли хэмжээнэй үтэгжүүлгэ оруулагдаһан байна.

Газарай хүрьһэнэй һалхинда үлеэгдэжэ, уһанда нуража, гэмтэлгэтэй тэмсэл ябуулха талаар областной партийна организаци ехэ хүдэлмэри бэелүүлээ (имагтал элһэлиг, бэлээр гэмтэдэг хүрьһэтэй газарай талмай республика соо 700 мянган гектар үлүүтэй болодог юм). Энэ зорилгоор зурууд зуруудаар тарилга хэхэ, хүрьһэ урбуулангүй газар хахалха, гэмтэһэн газарые сабшалан болгохо, мото һуулгаха гэхэшэлэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Жэшээнь, 1975 ондо 220 мянган гектар дээрэ тиимэ хүдэлмэри хэгдэжэ, 15 ажахыда хүрьһэ хамгаалха гурим нэбтэрүүлэгдээ һэн.

Юһэдэхи табан жэлдэ наймадахида орходоо, республикын ажахын продукциин жэлэй дунда зэргын хэмжээн 10 процентээр дээшэлһэн байна.

Арбадахи табан жэлэй туршада, 1976 ониие оруулангүй ган гасуурһаа боложо, хүдөө ажахыда ехэ бэрхэшээл тохёолдобо. Иимэ эрхэ байдалда хүдөө ажахын үйлэдбэриие тогтууритайгаар хүгжөөхын тула партиин обком зохихо хэмжээнүүдые абажа байгаа.

Энэ табан жэлдэ 623 миллион түхэригэй капитальна гаргашануудай мүнгэн хүдөө ажахыда һомологдобо. Эдэл жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудта 5092 трактор, 5500 ашаанай машина, орооһо хуряадаг 1920 комбайн, мүн бусад техникэ эльгээгдэбэ. Мелиорацида 104 миллион түхэриг һомологдоһон байна. 13 мянган гектар шэнэ газар ашаглагдаа.

Республикын хүдөө ажахы анханһаа мал ажалай шэглэлтэй юм. Арбадахи табан жэлдэ мал ажалай бүхы һалбаринуудай үйлэдбэриин бааза бэхижээ. Мал ажалай томо комплекснууд, шубуунай фабриканууд баригдаа, шанар болон үүлтэрэй талаар адууһа малай бүридэл һайжараа, мэргэжүүлгэ, ажахынууд хоорондын хамжаан хүгжөө.

Эдэ хэмжээнүүдэй ашаар 1977—1980 онуудай тон хүшэр үедэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ тэрэл хэмдээ үлэжэ, бага зэргын ургалта түйлагдаһан байха юм.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие эршэтэй түргэнөөр хүгжөөхэ хараа түсэбүүд хараалагданхай.

Эдээ хоолой программые бэелүүлхын тула бүхы оромнай мүнөө хүдэлжэ байнхай.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые зүбшэн хэлсэһэн КПСС-эй обкомой VII пленум (1982 оной июнь) газар элдүүрилгын научна үндэһэ һууритай гурим нэбтэрүүлхэ, селекци болон үрэһэ үйлэдбэрилгые һайжаруулха зорилго хүдөөгэй партийна организацинуудай урда нэн түрүүлэн табиһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд Буряад ороной колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй дунда ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдал тогтоогоо һэн.

Эдээ хоолой программые бэелүүлгэдэ малшад горитой хубита оруулха зэргэтэй. Байгша табан жэлэй эсэстэ республика соо 78 мянган тонно мяха, 180 мянган тонно һү, 6,8 мянган тонно нооһо, 186,4 миллион үндэгэ үйлэдбэрилхөөр хараалагдана. Мал ажалай продукциин горитой хубиие хони үсхэбэрилдэг ажахынууд үгэхэ ёһотой.

Буряад ороной хүдөөгэй ажалшад мүнөө үедэ партийна организацинуудай хүтэлбэри доро хүдөө ажахын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын, мал болон тарян ажалай үндэр шанартай ехэ продукци бага гаргашатайгаар гүрэндэ тушаахын түлөө оролдожо байнхай.

Л. ЗАЙЦЕВА,
Эрхүүгэй университедэй аспирант.

ХАРИЛСАА ХОЛБООГОО ҮРГЭДХЭХЭ

ГАВАНА. Элүүрые хамгаалха талаар харилсаа холбоо тогтоохо СЭВ-эй саг үргэлжын комиссиин ээлжээтэ заседани Кубын ниислэл хотодо болобо.

Нүхэр Ю. В. Андроповой Мэдүүлгэ дотор найруулагдаһан Советскэ Союзай залан сэхэ хараа бодолые тэрээндэ хабаадагшад нэгэн һаналтайгаар һайшаажа байһанаа мэдүүлээ.

Харилсаанай ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилготой хэмжээнүүдые комисси хараалаа. 50 гаран эрдэмэй зохёолой үрэ дүнгүүдые һайшаагаад, тэдэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхые дурадхаһан байна.

Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, республикын Гүрэнэй Советэй ба Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Ф. Кастро заседанида хабаадаһан делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаба.

МПЛА-гай ХҮТЭЛБЭРИЛХЫ ҮҮРГЭ

ЛУАНДА. Анголые сулөөлхын түлөө арадай хүдэлөөнэй (МПЛА) байгуулагдаһаар 27 жэлэй, МПЛА — Ажалай партиин 6 жэлэй ойе ангол арад һая тэмдэглэбэ.

Манай парти дайшалхы алдарта зам гаталаа, обществын эмхидхэхы хүсэн болотороо ургаа юм, — гэжэ мэдээсэлэй АНГОП агентствын энэ үйлэ хэрэгтэй хамта бэшэһэн тайлбари дотор онсолон заагдана. Анголодо харша һүйдхэлтэ ябуулгануудые империализмын үргэдхэжэ байһан мүнөөнэй эрхэ байдалда ороной ажабайдалда тэрэнэй дүүргэдэг хүтэлбэрилхы үүргэ илангаяа ургаа. Империалис союзнигуудай дэмжэлтээр ЮАР-ай расистнууд НРА-да харша эзэрхэг түримхэй ябуулгые үргэлжэлүүлһээр, Анголын арадай революционно түйлалтануудые усадхаха гээшэ тэрэнэй гол зорилго болоно.

Иимэ орёо хүшэр эрхэ байдалда МПЛА — Ажалай парти ба республикын правительство ороноо хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ, тэрэнэй бэеэ даанхай байдалые хамгаалгада гол анхаралаа хандуулна, — гэжэ тайлбари дотор тэмдэглэгдэнэ.

Бэрхэшээлнүүдэй бии байгаашье һаань, МПЛА — Ажалай парти социалис общество байгуулхын тула материальна бата бааза байгуулхые оролдоно, национальна байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгые хүтэлбэрилнэ.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙН ТУСХАЙ ЗАСЕДАНИ

НЬЮ-ЙОРК. Хүнэй эрхэ сүлөөе хамгаалха деклараци батала абтаһан 35 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин штаб-квартирада ООН-ой Генеральна Ассамблейн тусхай заседани болобо.

Деклараци батала абтаһанһаа хойшо 35 жэл үнгэрбэшье, тэрэнэй статьянууд болон дүримүүд шухала удха шанараа алдаагүй юм, — гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр заседани дээрэ мэдүүлээ. Һүүлэй 15 жэлдэ һүйдхэлтэ ябуулгануудай ба алалга хюдалгын эсэстэ олон хүнүүд хосорһон байна. Хүнэй бүхы эрхэнүүдэй дундаһаа эгээл шухалань — ажамидарха эрхэнь — үшөөл хангагдаагүй. Уласхоорондын тус эмхиин энэ гутамшаг муухай ябадалые нэгэнтэ бэшэ буруушаагаашье һаань, апартеидэй гурим байһан зандаа.

Мүнөө болотор зүһэ шарайн илгаа гарган газаашалха ябадалые усадхаха тухай уласхоорондын конвенциие 36 гүрэн баталаагүй, харин 79 орон экономическа, социальна ба соёлой талаар эрхэнүүд тухай уласхоорондын пактые баталаагүй байха юм гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь тэмдэглэбэ. Тэрэ тоодо Холбоото Штадууд уласхоорондын эдэ шухала документнүүдые баталаагүй гээд мэдээжэ.

Түрэл нютагаймнай түүхэһээ

ХЯАГТА—МУЗЕЙНҮҮДЭЙ ХОТО

Забайкалиин үргэн ехэ хизаар дайдада оршодог Хяагта хото 1728 ондо байгуулагдаһан түүхэтэй. Түүхэнь яһала баян. Зуу гаран жэлэй туршада ород, хитад арилжа наймаашадай хамбынүүдые угтан абадаг, сашаанхи ута замдань үдэшэдэг шаг шуугатай худалдаа наймаанай хото байһан гэхэ. Гэхэтэй хамта олон эрдэмтэдэй, нийтын, ажал ябуулагшадай нэрэнүүд Хяагта хототой нягта холбоотой юм. Тусхайлбал, Хитад оронии шэнжэлэгшэд Иакинф Бичурин, П. Палладий, академигүүд В. А. Обручев ба А. П. Окладников, дэлхэй дээрэ тон түрүүн телеграфай оньһые ухаалан зохёогшо П. А. Шиллинг, ородой агрономиин үндэһэ һуури табигша Д. Н. Прянишников гэгшэд болоно. Декабристнууд Николай болон Михаил Бестужевууд, Түбэй Азиине шэнжэлэгшэд Н. М. Пржевальский, Г. Ц. Цыбиков, П. К. Козлов, гражданай дайнай герой К. К. Рокоссовский болон бусад хүнүүдэй нэрэнүүд Хяагта хотын түүхэ соо алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй. Тиимэһээ энэ бүри энэ хотын хэдэн мянган айлшалагшадай анхаралые татаһандань гайхамаар бэшэ юм.

Академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлгын музей оон дотороо мэдээжэ болоһоор үнинэй. Музейнай 1890 ондо байгуулагдажа, 90 гаран жэлэй туршада түрэл нютагайнгаа түүхэ, экономико болон соёлые харуулһан баян гэгшын жасатай болонхой. Байгша ондо совет засагай үеын түүхын таһаг гүйсэд шэнэлэгдээ. Совет засагай үедэ түйлагдаһан Буряад ороной промышленность, хүдөө ажахын болон соёл гэгээрэл тухай түс таһаг хоорондо. Харагшад граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнуудай залуудтай һонирхон танилсадаг. Манай эрдэм музейдэ археологиин, городой түүхын, этнографиин, уран һайхан зал зэргэ бии. Декабристнуудта зорюулагдаһан буланда Н. Бестужевай үйлэн нэгэ зураг бүтэһэн зурагууд, тэрэнэй эд хэрэглэлнүүд дэлгээтэй. Музейн байгаалиин таһагта палеонтологическа булан, Дарвинай таһалга, республикымнай тала дайдада болон ой тайгада амидардаг ан амитадай залнууд ородог. Түбэй Азида ородуудай хэһэн географическа нээлтэнүүдэй выставкэдэ тусхай зал зорюулагданхай.

В. А. Обручевой музей Хяагта хотодо өөрын филиалнуудтай юм. 1958 ондо нээгдэһэн Сүхэ-Баатарай музей-байшан тэдэнэй нэгэниинь болоно. 1920-21 онуудта жашхан Сүхэ-Баатарые нюусаар байлгаһан хүдэлмэриишэн Лубсан Цыреновай гэртэ энэ музей оршодог. Эндэ монгол арадай вождь, хэрэглэлнүүд хадаан, тиихэдэ монгол революционернуудай Совет правительствэһээ туһаламжа гуйһан тухай бэшэгээ нюуһан хүлһан барюулгай ташуур бии юм.

Монголой Арадай-революционно партиин I съездын музей нүгөөдэ филиалынь болоно. Тэрэ МНРП-гэй байгуулагдааар 50 жэлэй ойдо зорюулагдажа, 1971 ондо нээгдэһэн юм. Байшангиинь XIX зуун жэлдэ бүтээгдэһэн хуушан модон гэр. 1921 оной мартын 1-дэ болоһон съездэдэ 26 делегат ерэһэн байгаа. Энэ музейн материалнууд Монголой революциин түрүүшын кружогууд тухай хөөрэнэ. Тэдэ үдэрнүүдтэ гэр соохи байдал ямар байгаа һэм, тэрэ янзаар шэнээр түхеэрэгдэбэ. Монгол арадай саг зүүрын правительство байгуулга, Монгол Арадай ба Улаан армиинуудай харилсаа холбоон, залуу социалис республикын түрүүшын алхамууд болон тэрэнэй мүнөө үеын үдэрнүүд тухай протокол, уран зураг, эд зөөри болон документнүүд дэлгэрэнгыгаар хөөрэнэ. Музейн һанамжын дэбтэр соо МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал нигэнэ бэшэһэн байна:

«Манай партиин түрүүшын съездын үнгэргэгдэһэн энэ байшан монгол арадта нангин һүүдэр болоно гэхэ. Түүхэтэ энэ гэрые дурасхаал болгон харууһалжа байһандань совет нүхэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхаланые хүргэнэбди».

Арадай зохёохы хүдэлмэриин музей үнгэрэгшэ зуун жэлдэ бүтээгдэһэн Успенскэ һүмэ соо нээгдэнхэй. Эндэ 1974 ондо уран зурагуудай галерей нээгдээ. Хяагтынхид, районоймнай ажалшад болон айшалагшад ниивэ эрэнхэ, Буряадай уран зураашадай бүтээлнүүдтэй танилсадаг. Нёдондо Забайкалиин ардуудай уран бэлигтэнэй бүтээлнүүд эльбэгээр дэлгэгдээд һэн. Ород, буряад ардуудай хубсаһа хунар, эд бараан, мориной тоног, зэмсэг, арһаар, модоор, мориной дэлһээр бүтээгдэһэн, тиихэдэ һиилэгдэһэн, нэхэгдэһэн, тиихэхэ хэгдэһэн эдүүдые эндэ һонирхон харахат. Ород, буряад, эвенк болон шэмэээшэгүүдэй түүхэ тухай комплекснууд нээгдэнхэй.

Хяагта—музейнүүдэй хото. Республикымнай аншалгын эгээл һонирхолтой замуудай нэгэниинь энэ хотодо асардаг юм.

Л. ФИЛИППОВА,
Хяагтын В. А. Обручевой нэрэмжэтэ музейн ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

БҮХЫ НАҺАНИИНЬ—ТЭМСЭЛ

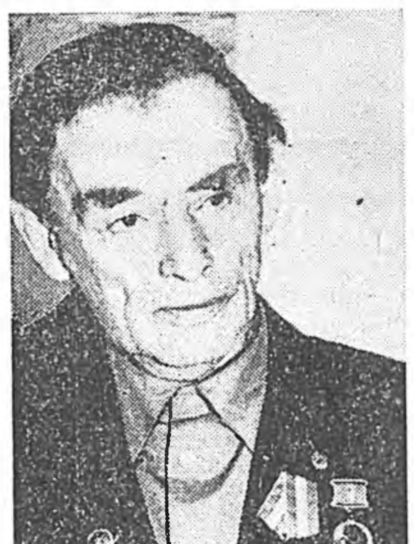

— Арбан долоотой һэм тиихэдэ, Совет засагай тогтоогдожо байһан тэрэ үедэ Улаан Армиин сэрэгшэн болоо һэм. Ангиин тэмсэлэй гүн удха шанарые ойлгохо гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэй ябааб. «Юрэл хабаадалсагша байха бэшэ, харин сэдьхэлэй уряагаар шэнэ байдалай түлөө тэмсэхэ ёһотойбди» гэжэ дайшалхы нүхэрни Василий Куликов хэлэдэг бэлэй. Холын бодолтой хүн һэн даа Василий, — гэжэ Анатолий Александрович Гергель дурсан хөөрэнэ.

Залуу сэрэгшэн 30-дахи дивизиин 265-дахи стрелково полкын бүридэлдэ оролсоод, Ураалһаа Һолчагые һамна сохин намналсаа бэлэй. Новоселенгинск. Эндэ полкын штаб тогтоо һэн. Нэгэтэ хэдэн улаан армеец, тэрэ тоодо Гергель штабта дуудуулба. Иигэжэ тэрэ командирнуудай һуралсалда эльгээгдэхээр зуурщалагдаһан юм. Үзэг бэшэг мэдэхэ хүнүүдэй үсөөн байһаниинь ойлгосотой. Тиимэһээл уншажа, бэшэжэ шадаха, үзэл бодолойнгоо талаар хатуужал гараһан хүнүүд Сибириин улаан командирнуудай 6-дахи курсануудта һурахаар Эрхүү хото эльгээгдээ һэн. 5 һарын туршада шамдуу түргэн, тэрэ зуурандаа шанартай һайн һуралсал гараа бэлэй. Үе сагай эрилтэ тиимэл байгаа ха юм. Анатолий Гергель Эрхүүгэй губернидэ эльгээгдэжэ, ЧОН-ой бүридэлдэ Черновой, Кочкиной баандануудые бута сохилгодо хабаадалсаһан юм. 1922 ондо Коммунис партиин зэргэдэ жагсаһан энэ хүмнай нээрээшье социализмын илан мандаха хэрэгтэ бүхы зоригоо, эмхидхэхы шадабаряа зорюулһан габьяатай. Тэрэ үеынгөө үйлэ ушарнуудай түүхэтэ удха шанарые эдир хаһандаа ойлгоһониинь дэмбэрэлтэй бэлэй. Тиимэһээл 80 гарантай энэ хүндэ мүнөөшье хандаа һаатнай, нэгэшье баримта алдангүй, байһан соонь хөөрөөд үгэхэл.

...Боохоной аймагай Убаса, Хайха голнууд шадар хоргодожо, бэеэ нюуһан, шэнэ тогтожо байһан Совет засагта шүдэ амаа үзүүрлэһэн баандануудай этэгээдүүд хамтын ажахы байгуулгада ехэ һаад тойбо, хохидол ушаруулжа байгаа. Эскадроной командир Шумов залуу коммунист Анатолий Гергелиин шадабари зоригые абаһаар сэгнэжэ, 4-дэхи взводой командираар томилоо һэн. Донскойн, Черновой, Шелапугинай болон революцида харша бусадшье бүлэглэлнүүдэй һүрые дараха, мүрдэн хюдаха гэһэн зорилго хойшолуулашагүй байгаа.

— Баанданууд байлдаанда сэхэ ородоггүй һэн. Гол түлэб бэеэ нюужа, гэнтын аргаар гэнэдхээхэ, аймшагтайгаар хэһээжэ айлгаха арга хэрэглэдэг һэн. Тиимэһээл бидэ багахан взвод болон подразделенинүүдтэ хубааран, дайшалхы участогай даабаряар Убасын, Хайхын эхиндэ нэгэнтэ бэшэ хүрөө һэмди. Хадын шэлэнүүдые һэргылэмжэтэй дабажа, нарин нягтаар тагнуулаа хэжэ, бандидуудай бүлэгүүдые баридаг бэлэйбди. «Аюултай саг. Амиды үлэһэйб» гэһэн бодол ухаандамнай оройдоошье ородоггүй һэн. Партиин даабари дүүргэлгэ гол зорилгомнай байгаа, — гэжэ Анатолий Александрович түүхэтэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

ЧОН-ой түлөөлэгшэдтэ һуурин нютагуудай хүн зоной эдэбхитэй тупалдаг байһаниинь ехэ дэмжэлгэ бэлэй. Жэшээлхэдэ, аха дүүнэр Седых гэгшэд мэхэ гохо ехэтэй, аюултай бандит Сегиниие мүрдэн барилсаһан юм. Ангиин тэмсэлэй орьёлоон соо нюдарган баяшуулай, баандануудай гарһаа ами наһаяа алдаһан дайшалхы нүхэдөө Анатолий Александрович дурдана. Мүнөөдэрэй жаргалта һайхан байдал — тэдэнэй тэмсэлдэ дурасхаалай хүшөө болонхой.

Кабанскда, Зэдэдэ, Сэлэнгын уездэ тогтонижоһон 15-дахи эскадроной түлөөлэгшэд 1923 ондо коммунистнуудые сэрэгэй хэрэгтэ һургалсаһан байха юм. Гүйсэд дарагдаагүй, толгойгоо үндылгэхые һэдэһэн дайсадые хюдахаар подразделенинүүд үдэр һүнигүй байлдаанда түгэс бэлэн байхаар зоригжуулагдадаг һэн.

Хяагтада фининспекторэй орлогшоор Анатолий Александрович хүдэлөө.. Нюдарган баяшуулай эд зөөри совет засагай жасада оруулха гэһэн хүшэр хүндэ, харюусалгата уялгаһаа коммунист арсаха байгаа аал?

Бусадшье тушаалнуудта А. А. Гергель политическэ һэримжэтэй, хурса, хурдан бодолтой хүн байһанаа саг үргэлжэ гэршэлээ. Монгол оронтой олон дурсалгануудынь холбоотой. Хүршэ гүрэнтэй худалдаа наймаа ябуулха талаар харюусалгата тушаалда хүдэлөө һэн. Удаань эндэ ажаһуудаг совет эрхэтэдтэ барлан гаргагдадаг тусхай газетэдэ секретаряар хүдэлөө. Энээнэй удаа Баян Түмэндэ шэнэ консульствын нээгдэхэдэ, тэндэ хүдэлхэ хүндэтэ эрхэдэ хүртэһэн юм. «Монгол угсаатан зон хүндэмүүшэ, эндэхи өөрсэ янзын байгаали арюухан, талань уужам, хүнүүдыньшье уужам сэдьхэлтэй» гэһэн һанамжаяа манда хөөрөө бэлэй.

Социалис байгуулалтын түлөө тэмсэлшын, партиин гэшүүнэй ажал ябуулга Казахстанда үргэлжэлөө һэн. Эндэ Арало-Тюбинска мяханай совхозой директорэй орлогшоор, удаань Башкирида мяханай совхозой директорээр хүдэлһэн, эдэ ажахынуудай хүдэлмэриие нилээд хүгжөөн һэргээлсэһэн.

Теэд амгалан тайбан энэ байдалай сүлөөтэ агаарые хас тамгата «хара хирээнүүд» хаагалалдан бузарлаха юм, үзэл сурталай, үнэн зүбэй түлөө үхэлтэ дайн болохо юм гэжэ хаанаһаа мэдэхэ бэлэй? Үниэй сэрэгшэн Литвае, Латвиие сүлөөлгэдэ хабаадалсаа. Дайшалхы намтартань онсолон дурдамаар һонирхолтой нэгэ зүйл бии. Прибалтийска фронтдо дайлалдаха үедөө 11 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй дурадхал оруулһан юм. Тодорхойлбол, миномедуудай һомо хэрэгсэл гамтайгаар арьбалан ашаглаха тухай нилээд бодожо үзөөд, дурадхалаа СССР-эй Арадай Комиссариат руу эльгээһэн байгаа. Тэрэнэй мэдүүлгын бүримүһэн дэмжэлгэ, һайшаалда хүртэһэниинь сэрэгшэн нүхэдыень ехэтэ баясуулаа һэн. Мүнөөшье дайшалхы нүхэдтэеэ бэшэлсэдэг. Жэшээлхэдэ, Ивановска областиин Шуя хотодо ажаһуудаг Александр Сергеевич Сонин Улаан-Үдэтэй холбоотойл байдаг.

—Александрые ехэ хүндэлдэг, гамнадаг һэмди. Сэрэгэй почтальон байгаа ха юм. Бэрхэ даа, шумууһан. Мүлхихэ газартань мүлхеэд, газардаа гэжэ байхагүй, гэр бүлэһөөмнай мэдээсэл асараад лэ байха, —гэжэ Гергель хөөрэнэ.

Совет засаг тогтоолсоһоной, граждан дайнда хабаадалсаһанай түлөө Буряадай республикын 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, А. А. Гергель Дайшалхы Улаан Тугай орденоор Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда шалгарһанай түлөө Улаан Одоной хоёр орденоор, хэдэн олон медаляар шагнагдаһан байха юм. Гансашье гэр бүлөөрхиниинь, үхибүүдынь, аша үринэрынь энээгээр омогорхохо бэшэ, бидэшье, олониитэ зон, ветеранай шагналнуудаар омогорхонобди.

Мүнөө уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалда американ захиргаанай ядерна дайн жүрөөдэлгын харата ябуулга хэжэ байхада, партиин, ажалай, дайнай ветерануудай хүмүүжүүлхы үүргые дээшэлүүлхэ гээшэ тон шухала гэжэ мэдээжэ. Хохидолто хүшэр үеые бэе дээрээ даажа гаралан эдэ хүнүүдэй сэдьхэлэй, бэесын шарханууд мүнөө болотор эдэгээгүй зандаа. Энэмнай эдир залуу үетэндэ бодото һануулга мэтэ бшуу. Тиимэһээл А. А. Гергель болон бусадые Улаан-Үдын һургуулинуудай һурагшадай, студентнүүдэй, сэрэгшэдэй дунда саг үргэлжэ ушармаар юм. «Ная гаран наһатайб, намһаа ямар үрэ гаралтайб» гэжэ налгайхан һуухыень харахагүйт.

—Анатолий Александрович, ямар нэгэн һонирхолтой шунал танда бии гү?—гэһэн асуудал табибабди.

—Заатагүй. 1970 онһоо бэшэгээр шатар наададагби. Хоёрдохи разрядтайб. Новокузнецкын, Кемеровэй спортивна клубүүдтай бэшэлсэдэгби. Наададаг хүнүүдни элдэб наһанай. Жэшээлхэдэ, 10 наһатай Слава Фенинтэй мүрысэхэ саг гарана,—гэжэ Анатолий Александрович эльгэ хатан энеэгээ һэн.

Үндэр наһатай ветеранай нийтын ажабайдалда хабаадалга, амгалан тайбан байдалайнь түлөө оролдолго тухай бодожо үзэхэдэ, энэ хүмнай бүхы наһаараа тэмсэлшэн ябаа, ябанашье гэжэ тобшолхоор һэн.

Г. ДАШЕЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. А. Гергель.
М. СУТУРИНАЙ фото.

УРАН ШҮЛЭГЭЙ ҮДЭШЭ

Дагестанай арадай поэт, Ленинскэ ба СССР-эй Гүрэнэй шангуудай лауреат, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь Р. Гамзатовай зохёохы хүдэлмэридэ зорюулагдаһан уран шүлэгэй үдэшэ Баргажан тосхондо үнгэргэгдэбэ. Тэрэниие районой түбэй библиотекын, соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд бэлдээ. Баргажанай ажалшад, һурагшад, тиихэдэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй районно семинарта хабаадагшад энэ үдэшэдэ олоороо суглараба.

Р. Гамзатовай бэшэһэн багга, эдир залуу наһан, эхэ, эсэгэ, инаг дуран болон амгалан байдал тухай шүлэгүүд энэ үдэшэ уншагдаһан байна. Жэшээлбэл, районой түбэй хүүгэдэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэд С. Оздомирова Н. Оленникова хоёр «Эхэ орон», «Эхэ», «Хиросимада», «Зүүн зүгэй басагадта дуратайб» гэхэ мэтэ шүлэгүүдые уран зохидхоноор уншажа сугларагшадые баясуулаа.

Хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ С. Г. Малыгин, багша Ю. Костин гэгшэд энэ үдэшые хүгжэмэй талаар шэмэглээ. Р. Гамзатовай шүлэгүүд дээрэ найруулагдаһан дуунуудые тэдэнэр гүйсэдхэһэн байна.

Ехэ һонирхолтой үдэшэ болоо, саг үргэлжэ иимэ үдэшэнүүд үнгэргэгдэжэ байгаа һаа, һайн бэлэй гэжэ сугларагшад тэмдэглээ.

Н. ГАЛДАНОВ.

«САГААН ТЭРГЫН» ШАНДА ХҮРТЭГШЭД

ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Сагаан тэргэ» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө эдиршүүлэй дунда шатараар Улаан-Үдэ хотын түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөн һаяхан дүүрэбэ. Республикын ниислэл хотын гурбан райондо онсо шалгарһан 10 һургуулиин 50 гаран эдир шатаршад энээндэ хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлһэн байгаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, байгша ондо Улаан-Үдын районуудта үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүд һайнаар эмхидхэгдэжэ, аяар 57 һургуулиин һурагшад хабаадаһан байгаа гээд онсолон тэмдэглэлтэй. Энэ талаар ВЛКСМ-эй райкомууд, районно спорткомитедүүд эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулһан байха юм. Али бүхы амжалтын олоной хабаадалгаар дулдыдаг байһаниинь хэндэшье мэдээжэ. Гадна эдир шатаршад мүрысөөнүүдтэ оло гэхин табаха дахадаа, шатарай теори һайнаар шудалаг, мэргэжэлээ шадабаряа дээшэлүүлхэ, уран бэлигээ улам мүлидэг байна.

Городой түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ Железнодорожно районой һургуулинуудай эдир шатаршад илангаяа һайнаар наадаба. Хүүгэдэй спортын 8-дахи һургуулиин тренерүүд В. С. Максимов, Х. С. Гармажапов тус районой һургуулинуудай һурагшадай дунда илангаяа һайнаар хүдэлнэ гэжэ хэлэлтэй.

Тэдэнэй һурган һоридог 7-дохи болон 65-дахи һургуулинуудай суглуулагдамал командынууд тус тустаа 32 очко абаһан байна. Гэбэшье Виктор Максимовай хүмүүжэмэлнүүд — 7-дохи һургуулиин һурагшад коэффициентээрээ һайн байжа, нэгэдэхи һуури эзэлээд, ВЛКСМ-эй горкомой дамжуулгын кубогаар, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Мүн лэ Виктор Стефановичай һурган һоридог 14-дэхи һургуулиин һурагшад 27.5 очкотойгоор гурбадахи һуури эзэлбэ.

19-дэхи, 46-дахи, 35-дахи һургуулинуудай хүбүүд, басагад эрхим зурганай тоодо ороһон байха юм. Манай бэрхэ шатаршадай нэгэн Татьяна Агафонова энэ һургуулинуудай шатаршадые энтэ урдаа наадада һургаа.

Советскэ районой һургуулинуудай шатаршад һүүлшын һууринуудта гараа. Нэгэдэхи хюлгэ дээрэ наадаһан 1-дэхи һургуулиин 7-дохи классай һурагша Лина Хагаев 9-һөө 8,5 очко абажа, онсо шалгарба. А. Галсанов, В. Елшанский гэгшэд удаадахи һууринуудта гарһан байна. Хоёрдохи хюлгэ дээрэ наадагшадай дундаһаа 7-дохи һургуулиин һурагша Алёша Трифонов эрхимлэбэ. Тэрэ найман очко абаа.

Гурбадахи хюлгэ дээрэ 7-дохи һургуулиһаа Андрей Николаев, дүрбэдэхи хюлгэ дээрэ 19-дэхи һургуулиһаа Андрюша Евдокимов, басагад сооһоо 65-дахи һургуулиин 7-дохи классай һурагша Лариса Александрова гэгшэд илалта туйлаһан байха юм.

Слава Дрёмов, Серёжа Балданов, Ардан Афанасьев, Инна Дактаева, Лена Косторнова болон бусад бэрхэ шатаршад боложо ябаһанаа харуулаа. Һэлгэжэ наадагшадай дундаһаа 14-дэхи һургуулиин 5-дахи классай һурагша Митя Афанасьев 7-һоо 6 очко абажа, сугларагшадай магтаал һайшаалда хүртэбэ.

Илагшад болон шангай һууринуудые эзэлэгшэдтэ ВЛКСМ-эй горкомой Хүндэлэлэй грамотанууд, дурасхаалта бэлэгүүд барюулагдаа.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр илажа гараһан гурбан команда һурагшадай үбэлэй амаралтын үедэ «Сагаан тэргэ» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө республикын түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртэһэн байна.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

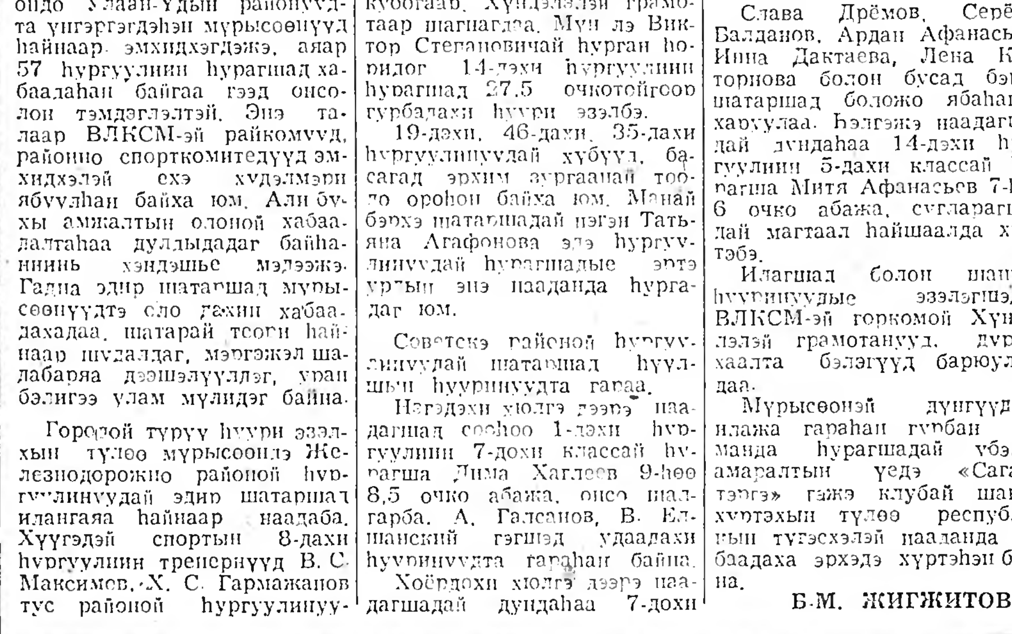

ЭДИР СТУДЕНТНЭР

АРМЕНИИН ССР. Энэ жэлдэ Ереванска политехническэ институдай кибернетикын факультедтэ 13-тай Ваган, 12-той Гайк Арутюнянууд студентнэр болобо. Физикэ, математикаар эдир студентнэр «эрхим» сэгнэлтээр шалгалтануудаа тушаагаа.

Һургуулиин программые тэдэнэр болзорһоо урид дүүргэһэн юм. Гэбэшье точно наукануудта тэдэнэр илангаяа дуратай байгаа. Давид ахынь жэшээ тэдэнэртэ нүлөөлжэ болоо. Ахань арбан гурбатайдаа мүн лэ энэ факультедэй студент болоһон юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Арутюнянтанай бүлэ (зүүн гарһаа) —Давид, Лаура Вачеевна эхэнь — немец хэлэнэй багшэ, Эдвинс Ашотович эсэгэнь — лектор, физикын эрдэмэй кандидат.

ГУРБАН ЭХИРНҮҮД

«ЗапБАМстроймеханизация» трестһээ жолоошон А. Панкратов БАМ дээрээ эгээл суутай эсэгэ болобо. Гурбан эхир басагадтай болоһонтойнь дашарамдуулан, суглаа хүдэлдэг нүхэдынь, ханинарынь, танил ба бэшэшье хүнүүд үбгэ һамган хоёрые халуунаар амаршалба.

— Гурбан дабхар баяр болоо даа, — гэжэ гурбан басагадай эсэгэ энеэбхилнэ. Тэдэнэртээ Вера, Надежда, Любовь гэжэ нэрэнүүдые үгөө юм.

БАМ дээрэ медицинскэ эмхи зургаанууд саг үргэлжэ олошорно. Түрүүшын ээлжээндэ эндэ нарайлалгын байшангууд, хүүгэдэй поликлиникэнүүд ашаглалгада оруулагдана.

(ТАСС-ай корр).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хүдөөгэй бүгэдэ арадай һуралсал» — түрүү бэшэг. БАМ: үдэрһөө үдэртэ. «Таксимо «танци бүтээгдэнэ...» — В. Юлинэй статья. «Коллективизмын үндэһөөр» — Н. Орловой статья. «Ажалай баатаршалгын замаар» — ТАСС-ай материал.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Үгээ ажал хэрэгээрээ батална» — С. Убеевэй статья. «Дуун дуршалэ түшэглэн» — В. Озеровой статья. «Сэнхир галай мэргэжэлтэд» — И. Николаевай статья. Мэргэжэлтын һанамжа. «Манай эрхэ байдалда — намарай тарилга» — Б. Банзаракцаевай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Хүнэй гараар бүтээгдэһэн гайхамшагта юумэн» — В. Перфильевэй статья. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Шинии чемпионууд. Буряад орон. «Арбан нэгэдэхи хэмжүүрээр» — Р. Галзовай статья. «Захаминда волейболой наадан дэлгэрнэ» — В. Шагдуровай статья. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 —«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55 —ССР Союзай Ехэ театрай оркестрэй солистнуудай ансамбль наадаха. 10.15—«Аяншалагшадай клуб». 11.15 — «Частный случай». —уран һайханай фильм. 12.30—Шэнэ һонин. 15.15— Шэнэ һонин. 15.30 —Баримтата фильмүүд. 16.30 —Коми АССР-эй Гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин концерт. 17.00 —Түрүүшын хэблэлэй Иван Федоров дамжуулга.

Улаан-Үдэ. 17.45— Киноочерк. 18.05— «Байгал»—шэнэ һониной программа. 18.15 — «Саяан» — хүдөөгэй ажалшад тухай дамжуулга. 18.45—«Байгал»—мэдээсэлэй программа. 19.05— «Арадай хиналтын экран».

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Фильм-концерт. С. Михалковой шүлэгүүд дээрэ зохёогдоһон дуунууд. 21.00—«Никарагуа: решимость победить!» — баримтата фильм. 22.00—«Время». 22.35— «Хүхюун үхибүүд». 23.45— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00 —Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Баримтата фильм. 9,35, 10.35—Түүхэ. һуралсалай фильмүүдэй программа. 10.05— Немец хэлэн. 11.05—Юрэнхы биологи. «Шубууд ба ангууд нэгэ хушалта дсро». 11.35, 12.40—Н. А. Некрасов. «Мороз —Красный нос». 6-дахи класс. 13.10—Түүхэ. 7-дохи класс. 13.40— Немец хэлэн. 14.10— Эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 14.25—Г. Баклановай зохёолнуудай хуудаһануудаар. 15.10— «Ажахын тоосоон гэжэ юун гээшэб?» 15.40— Доной хасагуудай Гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин концерт. 16.35—К. Чапековай жэбайдалай, зохёохы ябуулгын тухай дамжуулга. 17.35 —Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.40 —Соносхолнууд

Москва 17.45 — «Долоон хоногой спортын һонин. 18.15 —«Зураг бүхэндэнь—чаран». 18.30— «Бидэнэртэй хамта хэлсэ, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». 19.30— Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — «Манай айлшад». 20.10— «Таанадта, агитаторнууд болон политинформаторнууд». 20.30 — «Одохон» — үхибүүдтэ дамжуулга.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.20— Концерт. 22.00—«Время». 22.35 —«Последнее время» —уран һайханай фильм. 00.20—Баримтата фильм. 00.30— Бумбэгэтэй хоккейгоор СССР-эй чемпионат. «Зоркий» — «Енисей».

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД, ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, ответ. секретарь—2-50-52, секретариат—2-63-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-61, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00687. Заказ № 286. Индекс 04649.